

Desaťročie pre integráciu Rómov

Prejav J. E. pána Henry Cunybo, francúzskeho veľvyslanca v SR ktorý odznel na marcovej konferencii v Bratislave

V pozvaní, ktorým nás oslovila Kancelária prezidenta Slovenskej republiky, sa stretávajú dve aktuálne témy: boj proti extrémizmu a otázky integrácie Rómov v rámci desaťročného obdobia 2005 – 2015, ktoré je venované tejto otázke. Tieto dve témy sú zároveň previazané i rozdielne, a ja by som sa rád v rámci týchto úvodných prejavov v krátkosti vyjadril ku každej z nich.

1. Extrémizmus je protikladom európskych hodnôt

Zrekapitulujme si rad-radom najvýznamnejšie odkazy trojisťročných dejín nášho kontinentu:

- extrémizmus, to je pravý opak demokracie zrodenej v tej časti gréckeho sveta, kde bola najvyspelejšia civilizácia, hlavne v oblastiach, ktoré poznali veľmi aktívny námorný obchod, ktoré boli otvorené iným civilizáciám okolo Stredozemného mora a na Blízkom východe;
- extrémizmus, to je zastieranie miesta, ktorého sa dostáva Samaritánovi v Evanjeliu, miesta, na ktorom sa prestavovala civilizácia európskeho sveta po barbarských nájazdoch, pod menom Christianitas;
- extrémizmus, to je potlačanie toho najvzácnejšieho výdobytku renesancie, ktorá, po toľkých storočiach mysticismu, človeka opäť umiestňuje do centra vesmíru;
- extrémizmus, to je odmietnutie toho prvého odporúčania Deklarácie ľudských a občianskych práv z roku 1789, z ktorého vyplývajú všetky ostatné a z ktorého vyplynulo, všade v Európe, zrušenie absolutistických režimov

„Ľudia sa rodia a zostávajú rovní vo svojich právach; spoločenské rozdiely sa môžu zakladať jedine na prospešnosti pre celok.“

Európa bez hraníc, Európa Schengenu, Európa hodnôt nemôže chrániť ideológie, ktoré by porušovali ktorýkoľvek z jej základov. V tomto smere nacionalizmus fakticky tvorí jeden z prejavov extrémizmu. Nacionalizmus, proti ktorému sa vybudovala Európska únia, v nej ešte doznieva, ako oheň tlejúci pod pahrebou, tu, ako aj u nás. Nebudem komentovať, radšej dám slovo dvom slávnym Albertom:

Albert Schweitzer: „Čo je nacionalizmus? Je to vlastenectvo, ktoré stratilo svoju šľachetnosť a ktoré je pre šľachetné a rozumné/slušné vlastenectvo tým, čo je utkvělá myšlienka pre normálne presvedčenie.“

Albert Einstein: „Nacionalizmus je detská choroba. Sú to osýpky ľudstva.“

2. Rómovia boli tiež obeť extrémizmu

Všetci sa pamätáme na deportáciu Rómov do koncentračného tábora v Auschwitzu pri Osvienčime. Nacisti zlikvidovali všetkých českých a moravských Rómov a slovenských Rómov zdecimovali, z hľadiska spoločenského, hospodárskeho a najmä ľudského.

Komunistický režim zakazoval používať slovo „Róm“, ktoré, s výnimkou krátkeho obdobia počas Pražskej jari, mohlo budiť dojem, že symbolizuje pokusy o etnickú emancipáciu Rómov. Komunistická ideológia verejne hlásala, že Rómovia tvoria spoločenské zoskupenie, ktorého etnický charakter mal čo najskôr zaniknúť.

Ale existuje ešte zákernejšia forma extrémizmu, ktorá spočíva v tom, že sa o druhých hovorí bez toho, aby sa na nich pozeralo. Zameriavaním sa médií na také udalosti dňa či čiernej kroniky, v ktorých je zahrnutá rómska komunita, sa rozširujú predsudky a neprospieva to k lepšiemu „spolunažívaniu“. Média sa nemajú uspokojovať s preberaním obľúbených klišé, ale poukazovať na iný aspekt problémov obyvateľstva.

Nedá sa o Rómoch hovoriť, kým si neuvedomíme, že Róm znamená v hindčine a v rómčine „človek“, že pomenovanie tejto etnickej menšiny je výkrikom, ktorým sa hlási k príslušnosti k celému ľudstvu.

Je šťastím, že na Slovensku, oproti tomu, čo vidíme inde, prejavy neznášanlivosti voči Rómskemu obyvateľstvu nevyvolávajú rôzne násilnosti. Ťažkosti s ich integráciou sú známe. Znamená to istú cestu integrácie do tej istej výchovno-vzdelávacej štruktúry – no s potrebným prepojením – pre deti pochádzajúce z majoritnej a minoritnej populácie.

Rómske deti nie sú handicapované. Dieťa je zdrojom radosti: „Nave čhave, nane bach“ – „Niet dieťaťa, niet šťastia“ vraví sa v rómčine.

Vlani v lete som strávil noc v jednom komunitnom centre pre rómske deti. Pri prezeraní si ich kresieb človek pochopí, že ľúbia rovnako ako my voľnosť, ktorú pre chlapcov predstavuje kôň, „voľnosť ísť, kde ešte neboli, aby si pozreli, čo ešte nevideli“, a že keď rómske dievčatka kreslia princezné, tiež veria rozprávkam a v svoju lepšiu budúcnosť.

Prajem si, aby k tomu prispeli aj Vaše práce a vrelo vítam účasť dvoch francúzskych expertov: pána doktora práv Laurina, advokáta z parížskej a pražskej advokátskej komory a pána Dominiqua Sopoa, predsedu francúzskeho celonárodného občianskeho združenia SOS Rasizmus.

Boj proti extrémizmu a začlenenie Rómov sú nepochybne úlohy na dlhú trať, no ako sa hovorí v rómskom prísloví, „čo sa nedá za deň, dá sa za rok, čo sa nedá za rok, to dá Boh“.

Prejav preložený do slovenského jazyka redakcií RNL poskytl veľvyslanecvo Francúzska. Viac sa o konferencii dočítate v téme čísla.

„Vráťme sliepky!“ – manifestácia Francúzskej únie rómskych združení pred sochou Ľudovíta XIV. v Paríži...

Vo Francúzsku sa kočovným Rómom v minulosti (platí to podnes) hovorilo „zlodeji sliepok“. Podobné predsudky, ale aj konkrétne diskriminačné legislatívne opatrenia dodnes sužujú život francúzskych kočovníkov – Gens du Voyage.

Najmä zákon o kočovaní, podľa ktorého môžu prechodne zaparkovať svoje karavány len na miestach na to určených, ktoré však ani zďaleka nie sú všade k dispozícii a tiež nezodpovedajú potrebám kočovníkov. Takýmto spôsobom v podstate nútia ko-

čovníkov, ktorí chcú žiť sebestačným spôsobom života, byť väčšinou v ilegalite. K tomu sa pridružuje aj neslávne známy zákon o cirkulácii, z ktorého pre nich vyplýva povinnosť sa každé tri mesiace hlásiť na políciu a žiadať si potvrdenie o pobyte.

Prvý marcový deň Francúzska únia rómskych združení (UFAT – l'Union française des associations tsiganes) formou recesie na námestí d'Armes pred sochou kráľa Ľudovíta XIV. pred Versailleským zámkom (kde práve prebieha súd proti spomínaným zákonom) po-

zvala kočovných Rómov so svojimi karavánmi, aby symbolicky vrátili po stáročia kradnuté sliepky okoloidúcim občanom (mrazené kurčatá a jedna sliepka boli venované na dobročinné účely).

V podobne recesistickom duchu a na podporu svojich francúzskych priateľov, už v decembri minulého roka skupina Kesaj Chave zo Slovenska na Námestí Trocadéro usporiadala Deň bez žobrania, kedy nielen svojou prítomnosťou, ale i spevom a tancom podporila manifestáciu francúzskych Rómov v ich spravodlivom proteste.

V období od 24. februára do 2. marca 2010 usporiadala 13-člená skupina Kesaj Chave sériu tvorivých umeleckých dielní v rómskych táboriskách na okolí Paríža, vyvrcholením ktorých bol 2. marca dobročinný koncert v Montreuil, na ktorom sa zúčastnili aj popredné hviezdy francúzskej populárnej hudby a ďalších 60 účinkujúcich – mladých rumunských Rómov. Výťažok koncertu je určený na podporu aktivít zameraných na túto komunitu.

Ivan Akimov, Versailles,
Foto: JM Delage

**M. Daňo:
Nám nepomôže štát, ak si nepomôžeme sami**

str. 5

**Téma čísla:
Extrémizmus je problém, ktorý sa týka celej Európy**

str. 6-7

**Ján Rigo:
Chcem zostať taký, aký som. Obyčajný Róm**

str. 10-11

S fotoaparátom v teréne: Obyčajný deň „tereňákov“ v Detve

Terénni sociálni pracovníci... Kto sú, čo robia, ako vyzerá ich pracovný deň? Keďže téma pokračovania projektu terénnej sociálnej práce je v súčasnosti veľmi aktuálna, rozhodli sme sa priblížiť prácu troch terénnych sociálnych pracovníkov v Detve. Na fotografiách sú Janka Gregussová, Jaroslav Oláh a Stanislava Gašparová.

Mesto Detva má cca 15 000 obyvateľov z toho rómsku komunitu tvorí približne 900 ľudí. Väčšina z nich býva na Štúrovej ulici,

ktorá je síce intravilán, ale možno ju označiť za gheto. Niekoľko izolovaných komunít žije aj v starej časti mesta. Tak, ako vo väčšine regiónov Slovenska aj medzi miestnymi Rómami panuje vysoká nezamestnanosť a problémy súvisiace so sociálnym vylúčením. Problémy tu pomáhajú riešiť traja terénni sociálni pracovníci a ich asistenti. Ich fungovanie podporil Fond sociálneho rozvoja (FSR) nenávratným finančným príspevkom z Európskeho sociálneho fondu Priestor pre vašu príležitosť.

Text a foto Braňo Oláh

♦ (7.30 hod) Pracovný deň väčšinou začíname krátkou poradou, na ktorej sa dohodneme na programe dňa a rozdělíme si úlohy.

♦ (8.00 hod) Do kancelárie prichádza prvý klient, ktorý potrebuje pomoc. Oblasť, v ktorých musia byť terénni sociálni pracovníci zorientovaní, aby mohli pomôcť, sú rôzne (bývanie, vzdelávanie, sociálna integrácia, zdravie...) Tentoraz je to zamestnanosť. Klientovi bola poskytnutá pomoc pri vyhľadani pracovných ponúk a spísaní žiadosti o prijatie do zamestnania.

♦ (8.30 hod) A ideme do terénu – cesta vedie do štvrti, ktorú obývajú prevažne Rómovia. Tam sa odohráva najdôležitejšia časť práce terénnych sociálnych pracovníkov. Spočíva v osobnom kontakte s klientmi v ich vlastnom prostredí.

♦ (14.45 hod) Blíži sa koniec pracovného dňa a na rade je administratíva. Celý pracovný deň treba zapísať do terénnych denníkov a do spisov klientov, rovnako sa musia urobiť aj správy o činnosti pre MsÚ Detva. A hoci administratíva nie je práve obľúbenou činnosťou, musí sa urobiť. Za mesiac sa jej nazbiera požeňnané.

Pastoračné centrum Rómov zriadil v roku 2005 prešovský arcibiskup ThDr. Ján Babjak, SJ. Jeho činnosť zastrešuje občianske združenie Horúci tím. „Začínali sme s dvoma malými skupinkami – spolu cca 15 mužov a chlapcov a na stretávanie nám na osade v Hlinnom stačila prerobená garáž. Väčšina z týchto ľudí sú dnes služobníci, ktorí sa venujú službe ďalším Rómom,“ informuje RNL Mgr. Martin Mekel, riaditeľ Pastoračného centra Rómov v Čičave.

Pastoračné centrum Rómov v Čičave: Čo nie je možné ľuďom, je možné Bohu!

Počúvajte, moji milovaní bratia! Nevyvoľil Boh tých, čo sú vo svete chudobní, aby boli bohatí vo viere a dediči kráľovstva, ktoré prisľúbil tým, čo ho milujú? Jak 2,5

Tieto slová adresuje apoštol Jakub svojim židovským bratom, ktorí žili v iných krajinách (v diaspore), kde tvorili menšinu, často nevítaní.

Služba Pastoračného centra Rómov v Čičave je vo svojej podstate službou chudobným, povedané moderným spôsobom – vylúčeným, ktorí ale môžu byť svojím spôsobom bohatí, aj prijatí. Každý dá za pravdu tvrdeniu, že najväčším bohatstvom človeka, ktoré nesúvisí s jeho momentálnymi životnými okolnosťami, je láska. Ak sa niekto naučí milovať, presnejšie milovať tých druhých bez podmienok, je šťastným človekom. Tejto autentickej láske sa však potrebujeme učiť.

V našich aktivitách sa usilujeme práve o to. Sprostredkovať ľuďom, v našom prípade najmä Rómom, Božiu lásku, i všetko, čo s láskou súvisí. Aby lásku vedeli nielen prijímať, ale i mnohými konkrétnymi a rozmanitými spôsobmi dávať. To je náš zámer.

Naše aktivity sa postupne rozšírili na viaceré osady. Základ tvoria pravidelné stretávania rôznych formálnych skupín (dnes ich máme približne 30) priamo v rómskych osadách. V roku 2006 sme začali s prvou formálnou školou (radcovská škola), ktorá sa konala formou víkendových stretnutí v PCR. Chlapci, ktorí prešli touto formáciou, tvoria napr. základ kapely F6 (www.kapela6.sk, na fotke RNL), ktorá v súčasnosti ako jediná rómska kapela v rámci svojho žánru účinkuje na celoslovenských podujatiach. V súčasnosti bežia tri takéto formálne školy, ktorých zámerom je z radov Rómov vyformovať lídrov, ktorí budú vo svojich komunitách spolupracovať na rozvoji duchovného, kultúrneho i spoločenského života.

Aktivity priamo v PCR sú najmä víkendového charakteru (okrem aktivít pre obyvateľov Čičavy, ktoré bežia i počas týždňa). Myšlienka vytvorenia centra je však taká, aby mladí či dospelí mohli vyjsť z prostredia osady a stráviť čas v inom, podnetnom a formálnom prostredí. Niekedy to nazývame aj „vytrhnutie“ alebo „únos“, lebo pre mnohých je

♦ Martin Mekel (vpravo) s rómskou gospelovou skupinou F6. Foto: R. Čonka

vážnym problémom opustiť „bezpečie“ svojej komunity a prísť do trvalejšieho – neobchodného – kontaktu s ľuďmi „zvonku“.

Ako sme hovorili na začiatku, v živote človeka je dôležitá láska. Potrebujeme ju zažiť, potrebujeme ju z pocitovej a rozumovej oblasti previesť do oblasti vôľovej, a potom ju potrebujeme sprostredkovať iným. Snažíme sa o to, aby ľudia mohli zažiť tú najväčšiu, Božiu lásku, aby boli skrze túto lásku vnútorne uzdravení, vyučujeme ich, aby rozumeli jej princípom a rozmanitosti a potom im pomáhame a vytvárame priestor, aby ju mohli odovzdávať.

Spoločnými podujatiami pre deti, mladých i dospelých sú pravidelné nedeľné bohoslužby. V novembri 2007 sme sa z garáže v Hlinnom (kam sa horko-ťažko zmestilo 30 ľudí) presunuli do bývalého kultúrneho domu vo Vranove nad Topľou. Dnes je nám i tento priestor primálny, ak sa stretneme viac ako polovica účastníkov pravidelných stretnutí v osadách. Bohoslužby trvajú niečo cez dve hodiny, sú samozrejme otvorené pre kohokoľvek a pozostávajú zo spoločných modlitieb a svätej liturgie. Od roku 2009 máme bohoslužby pravidelne i v gréckokatolíckom chráme v Soli a v kultúrnom dome v Hlinnom.

Najväčším podujatím, ktoré v roku 2010 organizujeme práve v Čičave (28. 8.), je rómsky gospelový festival FESTROM (na fotografii RNL záber z minuloročného podujatia). Pravidelne naň prichádza okolo 800 divákov. Festival je putovný a účinkujú na ňom nielen Rómovia a snažíme sa o to, aby bol ekumenický. Je to priestor pre prezentáciu najmä kvalitnej modernej rómskej tvorby a tiež je priestorom pre zjednotenie sa v modlitbe za ľudí, ktorí nepoznajú alebo odmietajú Božiu lásku.

Podujatie sprevádza dvojdná konferencia určená pre ľudí, ktorí slúžia v rómskych komunitách alebo sa na túto službu nejakým spôsobom pripravujú. Tohto roku (26. – 27.8.) jej témou bude Umenie – prostriedok formovania budúcej rómskej inteligencie.

Okrem hudobného žánru rozvíjame i divadlo. DIK je skupina mladých ľudí, ktorí minulý rok vytvorili a nacvičili muzikál s tematikou rómskej svadby s názvom Džaha Tuha. Okrem toho sa mladí hudobníci i divadelníci starajú o mladší dorast, ktorému venujú svoj

voľný čas a realizujú pre nich umelecké kluby. Výtvarníci prezentovali svoje diela výstavou v miestnych základných školách a v priestoroch Mestského domu kultúry vo Vranove. Mladí Rómovia, účastníci formálnych škôl, realizujú raz do mesiaca otvorené stretnutie Mladí mladým, ktoré je ich samostatnou aktivitou programovo i realizačne.

Cez prácu s mládežou sa otvorila cesta k dospelým. Stretávame sa s nimi tiež na každotýždenných formálnych stretnutiach, a organizovali sme pre nich duchovné kurzy Filipa a Jozue. Môžeme byť svedkami zmien životných postojov mnohých dospelých, ktorí nachádzajú zmysel života a poznávajú svoju hodnotu. Pracujú na sebe a prinášajú zmenu i do svojich rodín a osád.

Veríme, že sa nám podarí od septembra 2010 zriadiť Súkromné centrum voľného času, ktoré bude zastrešovať činnosť s mládežou a do budúcnosti plánujeme zriadiť internát pre rómske deti. Sme vďační za spoluprácu najmä s obcami Čičava a Hlinné, ktoré nám pomáhajú a poskytujú tiež priestory na aktivity. Ceníme si spoluprácu a pomoc farských úradov, rímsko- či gréckokatolíckych v Rudlove, Vranove n/T, Čaklove a Čičave. Tiež ďakujeme za finančnú pomoc programu národnostných menšín MK SR, Úradu vlády SR, Nadácii detí Slovenska, IUVENTE, Konutu Orange, o.z. Divé maky a iným, vďaka ktorým sme mohli kontinuálne realizovať mnohé aktivity. Samozrejme bez mnohých dobrovoľníkov z radov Rómov aj nerómov, ktorí strávili stovky hodín v službe iným, by sme tieto prostriedky neboli využili efektívne.

Práce je stále dosť! Nie je možno docenená, ale o to príťažlivejšia a naplňujúca. Hľadáme a očakávame spoluprácu s ďalšími ochotnými ľuďmi, ktorí sa neboja popasovať so svojimi predsudkami, s predsudkami spoločnosti a najmä sa neboja vytrvať, kým neuvidia výsledky. Čo je nemožné ľuďom, je možné Bohu. Boh nerobí rozdiely a v každom národe hľadá tých, ktorí uveria, nechajú sa premeniť, naučia sa kráčať úzkou cestou a prinášajú dobré ovocie vo svojich životoch. Možno si to ešte nezažil.

„Av amenca!“ Pod to zažiť s nami!

Martin Mekel, riaditeľ
Pastoračného centra Rómov v Čičave

K vyriešeniu rasovo motivovaných činov pomôže bezplatná linka právnej pomoci

Bezplatnú linku právnej pomoci obetiam hatecrimes, diskriminácie a rasovo motivovaných trestných činov môžu využiť poškodení, ale aj svedkovia aktivít, ktoré podnecujú xenofóbiu, rasovú a etnickú neznášanlivosť. Linku spravuje občianske združenie Ľudia proti rasizmu (EPR).

Na linku právnej pomoci sa možno obrátiť telefonicky – 02/16 356, je spoľatňovaná ako bežný hovor na pevnú linku do Bratislavy, alebo mailom – pomoc@rasizmus.sk.

Bezplatná právna pomoc zahŕňa:

- právne posúdenie prípadu (posúdenie skutkového a právneho stavu, predmetu sporu alebo charakteru veci z hľadiska toho, či namietané konanie, nekonanie, postup alebo prejav spadá do oblasti porušenia zásady rovnosti alebo kriminality spáchanéj s neznášanlivosťou motívom)
- právne poradenstvo (poškodený je poučený o právnych prostriedkoch ochrany, o spôsobe a lehotách na ich uplatnenie, o kompetentných orgánoch a spôsobe, akým môžu a musia v jeho veci postupovať)
- vypracovanie potrebných podaní a podnetov (žaloba, trestné oznámenie, sťažnosť, podanie opravných prostriedkov a pod.)
- vo výnimočných prípadoch aj právne zastúpenie poškodeného (prípady násilných rasovo motivovaných útokov, vražd a pod.)

Ako RNL informovala Irena Bihariová, právnička EPR, na linke uvítajú aj informácie o prípadoch, kedy podľa posúdenia prišlo k porušeniu zásady rovnosti, k rasovo motivovanému trestnému činu, trestnému činu spáchanému z nenávisťi a pod., prípadne poškodeného je vhodné na linku právnej pomoci priamo odporučiť. Ďalšie informácie, ako aj podmienky poskytovania bezplatnej právnej pomoci nájdete na webovej stránke: <http://www.rasizmus.sk/bezplatna-pravna-pomoc/>

(sgb)

**Romano nevo lil
aj na webe:
www.rnl.sk**

Romano nevo lil

**Objednávky
predplatného
a inzercie prijíma
redakcia RNL
na adrese:**

**redakcia@rnl.sk
+421517733439**

Tibor Horváth: Strana sociálnej solidarity chce riešiť sociálne problémy ľudí. Spoluprácu s rómskymi stranami sme vylúčili.

♦ Zatiaľ nevidím nič konkrétne, čo by rómske strany urobili pre samotných Rómov. Foto: J. Ferenc

ušetrimé peniaze na sociálnej starostlivosti, ušetríme na bezpečnostných opatreniach, aby sa zabránilo kriminalite. Rómovia môžu byť ako populácia, ktorá je teraz na demografickom vzrašťaní, riešením nášho vážneho populačného problému. Skúsme sa teda pozrieť na túto oblasť aj s čisto ekonomického pohľadu. Ak zintegrujeme tých, ktorí majú 90 percentu nezamestnanosť, ak ju znížime na 20%, tak máme čísi ekonomický prísun.“

Potrebná je prezentácia dobrých projektov

„Veľmi dobré veci, ktoré na Slovensku existujú, ktoré roky implementujeme, ktoré sa nám zdajú byť úplne prirodzené, nie sme veľmi schopní odkomunikovať,“ uviedol pre RNL Vladimír Šucha (na fotografii), riaditeľ DG EAC pre kultúru, viacjazyčnosť a komunikáciu Európskej komisie, ktorá konferenciu pripravila.

Podľa jeho slov problémy existujú, no sú aj veľmi dobré riešenia. „A o tých riešeniach treba hovoriť aj na európskej úrovni. Konferencia bola o tom, aby sme lepšie pochopili, aké sú tie špecifická rómskej komunity. My sa môžeme tváriť, že Rómovia majú rovnaké práva a rovnaké povinnosti ako všetci ostatní, ale nie je to celkom o tom. Neznamená to, že tie deti posadíme do lavíc a budeme očakávať, že budú rovnaké ako tie ostatné. Musíme si uvedomiť, že vzdelávanie Rómov je vzdelávanie v druhom jazyku. Napríklad, na Slovensku sa rómske deti učia prvý cudzí jazyk – slovenské jazyk, máme tu vysoké školy, máme organizácie, ktoré už niekoľko rokov pracujú v oblasti sociálnej inklúzie a majú za sebou projekty, ktoré potvrdili ich smerovanie. Chýbalo mi tu viac prezentácie programov, organizácií. Do budúcnosti by nebolo na škodu, aby sme na Slovensku urobili všetko preto, aby sa dobré projekty dostali do povedomia verejnosti.“

Zhodnotil pre RNL Adrián Berký, predseda Komunitného centra menšín vo Veľkom Krúši. Na Slovensku fungujú, napríklad, policajní špecialisti, zdravotní asistenti, asistenti učiteľa a terénni sociálni pracovníci. „Ďalšie momentky z podujatia vo fotoreportáži na str.12

Text a foto: Roman Čonka

9. – 10.3. Slovensko: Extrémisti Slovenskej spoločnosti idú do voleb do NR SR – vstupom do existujúcej strany Spoločnosť priateľov vína preragistrovaním jej názvu na Ľudová strana Naše Slovensko.

VELKÁ BRITÁNIA/SLOVENSKO: BBC v reportáži upriamila pozornosť na kontroverzný mŕv v Ostravoch, ktorý oddeľuje rómske obydlia od nerómskych a preverovala ho aj skupina poslancov Výboru NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

SLOVENSKO: „Myšlienka, že rómske deti majú byť odobraté z ich rodín a dané do internátnych škôl, keď môžu vzdelávať v bežných školách blízko svojich domovov, je v úplnom protiklade s najlepším záujmom dieťaťa. Vykonorenie z prostredia a z rodín je útokom na ich identitu,“ reagovala programová riaditeľka

♦ Na konferencii sa zúčastnili Rómovia takmer z celého sveta.

a nespoliehať sa na nerómov, aby nám naše problémy vyriešili,“ dodal Hancock.

Víziou vzdelávania

Docent PhDr. Christo Kjučukov, DrSc. z Ústavu romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre považuje konferencie za veľmi dôležité. „Konferencie dávajú možnosť ľuďom prezentovať svoje myšlienky, poznatky, čo sa musí robiť v daných krajinách, aby došlo k zlepšeniu situácie Rómov. Nemôžeme očakávať, že všetko pôjde tak rýchlo, no dôležité je pre mňa to, že Európska komisia sa začala zaoberať aj týmito problémami na vysokej úrovni, kde môže sa môže pracovať v politických kruhoch v daných krajinách,“ uviedol pre RNL.

Zmena politík v daných krajinách bude podľa jeho slov hlavným výstupom tejto konferencie. Na našu otázku, či sa situácia Rómov v Európe zlepšuje, odpovedal: „Ja si myslím, že bude lepšie. No teraz je situácia veľmi zlá. Za ostatných 10 rokov sa situácia Rómov v Európe zhoršila. V Európe vzrastá aj rasizmus a extrémizmus.“

Pre Christa Kjučukova je víziou budúcnosti hlavné oblasť vzdelávania: „Veľmi vážne by sme mali zaoberať vzdelávaním Rómov. Musíme vedieť, aké by malo byť vzdelávanie rómskych detí v Eu-

nedostatkom a žili v nepriaznivých sociálnych podmienkach. Mnohí bývali v chatkách z dreva, hliny či plechu, zväčša bez vodovodu či elektriny.

8.3. BRATISLAVA: Internátne školy pre rómske deti sú podľa premiéra R. Fica jediným riešením rómskej problematiky: „Očakáva sa od nás do budúcnosti omnoho razantnejší prístup, než doteraz, povedal a doplnil: „Bude to vyžadovať veľa odvahy a nepochýbne sa na nás nahrnú všetci z oblasti ľudských práv.“

SLOVENSKO: „Plnime štandardné veci tak, aké bežia v celej Európe, 20-percentná hranica úplne postačuje,“ cituje TASR vicepremiérovu reakciu na správu Výboru ministrov Rady Európy, ktorý poukázal aj na to, že SR ako jeden z mála štátov Európy prijala kodifikáciu rómskych zákonov

6.3. MAĎARSKO: Antifasiscké skupiny spolu so zástupcami rómskej komunity a mimovládnych organizácií demonštrovali v Budapešti proti diskriminácii násiliu a extrémizmu. Účastníci zhromažďovali

me mať. Stará garnitúra by si mala uvedomiť, že máli dostatok priestoru na to, aby niečo urobili.

K registrácii novej politickej strany treba predložiť najmenej 10 000 súhlasných podpisov. Ako u vás prebiehal tento proces?

Ľudia potrebujú zmenu, preto aj naše návštevy v lokalitách po celom Slovensku sa stretli s pozitívnym ohlasom. Na Slovensku môže dôležité je však to, akú politiku budujú

Môžeme stranu charakterizovať ako rómsku stranu? V názve chýba slovo „rómska“... Nemôžeme byť uzavretí a nechceme sa segregovať. Vznikajú segregované osady, ulice, školy... a toto všetko chceme odstrániť. Chceme spoločne nazvať

Akú politiku chcete robiť vy? Chceme sa zamerať na najchudobnejších ľudí, ktorí potrebujú pomoc. A pritom nebudeme pozerať na národnosť

TALANSKO: Amnesty International prežala starostu Rima, aby zastavil „nútene vystavňovanie“ Rómov z osád na okraji mesta. Plán na „zničenie“ viac ako 100 rómskych osád a presídlenie asi 6000 obyvateľov spôsobí, že každý šiesty z nich sa stane bezdomovcom.

13.3. BRATISLAVA: Dost' bolo ticha! – kultúrny protest proti fašizmu, ktorý je reakciou na pochody a oslavy vojnového Slovenského štátu, zorganizovali mimovládne neziskové organizácie a občianski aktivisti v Bratislave

14.3. SLOVENSKO: Slovenská národná strana odmieta tvrdenia správy Ministerstva zahraničných vecí USA, ktorá uvádza, že SR má problém s rómskou menšinou v oblasti dodržiavania ľudských práv. Tvrdenie je absolútne scestné,

Zlepšenie spolunažívania majorít s Rómami, spolupráca s laievco orientovanými politickými stranami a riešenie sociálnych problémov sú hlavné tézy novej politickej strany – Strany sociálnej solidarity, ktorá sa práve registruje na Ministerstve vnútra SR a predstavil ju člen prípravného výboru Tibor Horváth (na fotografii):

Čo bolo podnetom vzniku novej politickej strany? Je potrebné prísť s niečím novým. V rómskej politike sa pohybuje stále tí isť ľudia a sú aj mediálne známi. Na druhej strane sú tu aj takí, ktorí pracujú v komunitách a naozaj majú dobré úspechy, len sa nevedia dostať do povedomia. Keď je napríklad nejaká aféra, médiá oslovia väčšinou „známe tváre“. Je potrebná mladá krv, aby nevznikla priepasť medzi starými politikmi a mladými tu nebud-

pretože problém je úplne opačný. Stačí si na vyzvala starostu Rima, aby zastavil „nútene vystavňovanie“ Rómov z osád na okraji mesta. Plán na „zničenie“ viac ako 100 rómskych osád a presídlenie asi 6000 obyvateľov spôsobí, že každý šiesty z nich sa stane bezdomovcom.

13.3. BRATISLAVA: Dost' bolo ticha! – kultúrny protest proti fašizmu, ktorý je reakciou na pochody a oslavy vojnového Slovenského štátu, zorganizovali mimovládne neziskové organizácie a občianski aktivisti v Bratislave

14.3. SLOVENSKO: Slovenská národná strana odmieta tvrdenia správy Ministerstva zahraničných vecí USA, ktorá uvádza, že SR má problém s rómskou menšinou v oblasti dodržiavania ľudských práv. Tvrdenie je absolútne scestné,

15.3. SLOVENSKO: Rómska iniciatíva Slovenska (RIS) súhlasí so správou Ministerstva zahraničných vecí USA, kde sa uvádza, že SR má problém s rómskou menšinou v oblasti dodržiavania ľudských práv. Tvrdenie je absolútne scestné,

roských krajinách. Musia sa zaviesť všetky špeciálne školy, pretože produkujú ľudí, ktorí nemajú ambíciu integrovať sa do spoločnosti. Preto si myslím, že dôležité bude nový pohľad na vzdelávanie Rómov. Keď budú mať Rómovia lepšie vzdelanie, skôr si nájdu prácu a zlepší sa im život. Začlenia sa do spoločnosti,“ zdôraznil.

Víziou vzdelávania

Docent PhDr. Christo Kjučukov, DrSc. z Ústavu romologických štúdií Fakulty sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre považuje konferencie za veľmi dôležité. „Konferencie dávajú možnosť ľuďom prezentovať svoje myšlienky, poznatky, čo sa musí robiť v daných krajinách, aby došlo k zlepšeniu situácie Rómov. Nemôžeme očakávať, že všetko pôjde tak rýchlo, no dôležité je pre mňa to, že Európska komisia sa začala zaoberať aj týmito problémami na vysokej úrovni, kde môže sa môže pracovať v politických kruhoch v daných krajinách,“ uviedol pre RNL.

Zmena politík v daných krajinách bude podľa jeho slov hlavným výstupom tejto konferencie. Na našu otázku, či sa situácia Rómov v Európe zlepšuje, odpovedal: „Ja si myslím, že bude lepšie. No teraz je situácia veľmi zlá. Za ostatných 10 rokov sa situácia Rómov v Európe zhoršila. V Európe vzrastá aj rasizmus a extrémizmus.“

Pre Christa Kjučukova je víziou budúcnosti hlavné oblasť vzdelávania: „Veľmi vážne by sme mali zaoberať vzdelávaním Rómov. Musíme vedieť, aké by malo byť vzdelávanie rómskych detí v Eu-

nedostatkom a žili v nepriaznivých sociálnych podmienkach. Mnohí bývali v chatkách z dreva, hliny či plechu, zväčša bez vodovodu či elektriny.

SLOVENSKO: Výbor ministrov Rady Európy (RE) považuje za problém 20-percentnú hranicu pre používanie jazyka národnostných menšín v úradnom styku. TASR sa správa o prebehu a výsledkoch 2. kola monitorovania úrovne implementácie charty v SR. Z odporúčaní vyplýva aj potreba presadzovať opatrenia zamerané na zrušenie praxe neodvodených zápisov rómskych detí do škôl pre deti so špeciálnymi potrebami a plošné vzdelávanie rómskych detí v ich jazyku. Treťou správou má SR predložiť do novembra 2012.

6.3. MAĎARSKO: Antifasiscké skupiny spolu so zástupcami rómskej komunity a mimovládnych organizácií demonštrovali v Budapešti proti diskriminácii násiliu a extrémizmu. Účastníci zhromažďovali

rozhodla, že segregácia rómskych detí v oddelených triedach na základe jazykového deficitu je nezákonná diskriminácia porušujúca Európsky dohovor o ochrane ľudských práv. Pripad Oršus sa týkal 14 detí, ktoré pôvodne navštevovali normálne základné školy v troch rôznych chorvátskych dedinách, ale na základe údajných problémov s jazykom boli umiestnené do segregovaných čisto rómskych tried.

16.3. SLOVENSKO: Slovensko zviduje národný akčný plán Dekády. Dohodli sa tak predstavitelia členských krajín, mimovládneho sektora a občianskej spoločnosti. „Vyracovanie a revízia národných a špecifických ukazovateľov sociálneho začlenovania pre Slovensko prispieje k transparentnejšiemu a zreteľnejšiemu hodnoteniu jednotlivých priorít Dekády,“ konštatoval spomocn-

19.3. EUROPA: Pri príležitosti Medzinárodného dňa boja za odstránenie rasovej diskriminácie (21.3.) vydali tri významné európske ľudskoprávne organizácie (Agentúra Európskej únie pre základné

Miroslav Daňo: Nám nepomôže štát, ak si nepomôžeme sami

Amenge našigitinela o štatos te peske našigitinaha korkore

Do politiky vstúpil pred štyrmi mesiacmi a bneď v prvých voľbách, v ktorých kandidoval, uspel. Ako člen Strany rómskej koalície SRK je historicky prvým rómskym poslancom za rómsku politickú stranu, ktorý v poslanskej kresle Prešovského samosprávneho kraja rozoboduje o verejných veciach. Podnikateľ a politik Miroslav Daňo (48).

O rodine, internátnych školách a záľubách
Predstavte nám Vašu rodinu...
Narodil som sa v Českej republike, mám ešte štyroch súrodencov. V roku 1968 sme s rodinou museli odísť na Slovensko. Kvôli komunistom. Oženil som sa v roku 1982 a mám 13 ročnú dcéru.

Hovoríte, že ste museli odísť... Prečo?
Môj otec bol členom komunistickej strany, no vyznával hodnoty Alexandra Dubčeka. Bol jeho veľkým sympatizantom. Žili sme asi 3 kilometre od nemeckých hraníc, no často nás navštevovali príslušníci tajnej služby. Otec sa bál, preto sme sa presťahovali ďaleko na Slovensko. Do obce Sol.

Ovplyvnilo sťahovanie Váš ďalší život?
Vôbec nie. Keď sme sa presťahovali na Slovensko, žili sme v dvoch izbičkách u môjho starého otca. Ukončil som základnú školu a išiel som študovať na strojnícku priemyslovku.

Skúste porovnať rómsku rodinu pred 30 rokov a súčasnú rómsku rodinu. Čo sa zmenilo a čo z tradícií zaniklo?
Rómske tradície sme vždy uctievali. V minulosti nebolo prípustné, aby vznikali napríklad zmiešané manželstvá. A ja som zástanca hesla: Rom Romeha, Gadžo Gadžeha. Čo ma však mrzí, z rodín sa vytratila úcta k starším. Hlavne naša rómska mládež nemá cieľ v živote. Málo detí sa venuje nejakým športom, skôr prepadli hracím automatom.

Čo si myslíte o internátnych školách?
Som zástanca internátnych škôl. Sám som totiž navštevoval internátnu školu, teda býval som na internáte. Učenie mi išlo lepšie. Spomínal som, že sme bývali v dvoch izbičkách a tam by zrejme nebol priestor pripraviť sa do školy. Keď som bol na internáte, vzali ma medzi seba aj nerómovia. Bol som rovnocenným partnerom. Získal som určité vzdelanie, našiel som si prácu, oženil sa, kúpil družstevný byt...

Čo bráni Rómom získať to, čo máte vy?
Je to jednoduché. Vzdelanie je cestou k lepšiemu životu. Od vzdelania sa odvíja všetko.

Ako podnikateľ ste určite vyťažení. Ako využíivate svoj voľný čas?
Mám veľa priateľov z majority. Chodíme spolu na rybačky. Každý rok absolvujeme rybolov v Poľsku, v ktorom sa mi už začalo dariť. Venujem sa aj šachu a rád si zahrám futbal. No a samozrejme nesmie chýbať ani rómska hudba.

O podnikaní
Predsa len, známejší ste skôr ako podnikateľ, nie ako politik – podnikateľ ste začali hneď po páde komunizmu. Nebáli ste sa?
Nebál som sa, pretože som pracoval v pridruženej výrobe, čo bolo v podstate to isté, ako je dnes podnikanie. Pracovali sme pre družstvá. Družstvo

nám dalo 25 percent z celkového zisku. Vo vranovskom okrese som bol v tom čase jedným z prvých, čo mali živnostenský list. Podnikám už od roku 1990, ale podnikal som hlavne v Českej republike. Tam som určite známejší, ako na Slovensku. Vyrábam prefabrikované gabióny (drôtené koše vyplnené kameňmi). Na ich výrobu vlastným certifikát, ktorý na Slovensku má okrem mňa len niekoľko firiem.

Kolkých ľudí sa Vám podarilo zamestnať?
Cez moju firmu prešlo veľa ľudí, presné číslo už neviem. Vo vranovskom okrese ma pozná skoro každý Róm.

Skúste charakterizovať región, odkiaľ pochádzate?
Ako všade, aj tu je nedostatok pracovných príležitostí. Majorita hovorí stále tu istú frázu, že Rómovia nechcú pracovať, a to kvôli tomu, že nás nepoznajú. A keď nám už nejakú prácu dajú, napríklad pri podnikaní, tak nedostaneme priamu zákazku, ale tretiu až štvrtú subdodávku. To znamená, že dostaneme len omrvinku. Naši podnikatelia sa nemôžu dostať do prvej línie, pretože všetko je vedené zvrchu.

V čom je podľa Vás neúspech rómskych podnikateľov?
Prvým dôvodom sú financie, ktoré sú potrebné pre rozbehnutie podnikania. Druhým dôvodom je vzdelanie. Napríklad v oblasti stavebníctva, kde podnikám aj ja, nemáme napríklad dostatok stavebných inžinierov.

O politike, voľbách a rómskych voličoch
Prečo ste sa rozhodli pre politiku?
My, Rómovia, máme vo zvyku veľa rozprávať, no už menej reálne robíme. Do politiky som vstúpil práve kvôli tomu, aby sa niečo konkrétne urobilo. Aby sme medzi Rómami urobili puto.

Predpokladali ste, že sa stanete poslancom?
Predpokladal som, že z našich kandidátov budú v prešovskom kraji zvolení minimálne dvaja. A pritom na zvolenie niektorým chýbalo len 200 hlasov. Naši rómski voliči nekrúžkovali správnych ľudí, čo je na škodu. Dôvodom bolo to, že niektorí nevedeli ako voliť a krúžkovali veľa kandidátov, čím bol ich hlasovací lístok neplatný. Dokonca boli aj takí, ktorí zakrúžkovali všetkých kandidátov, ktorí kandidovali za náš okres.

Čo by malo pomôcť rómskym stranám aby dosiahli väčší úspech?
Strana rómskej koalície získala v krajských voľbách spolu okolo 32 tisíc hlasov, čo je signál pre ďalšiu prácu. A pritom sme nestihli osloviť všetkých voličov.

V decembri ste zložili poslanecký sľub. Prijali Vás kolegovia?
Počas zloženia poslaneckého sľubu ma brali všetci poslanci ako partnera. Ale pri oslovovaní politických klubov ma oslovil len poslanecký klub za stranu SMER SD. Čo je samozrejme aj blízke našej strane, keďže SRK je ľavicovo orientovaná.

akor elšuno so les sas živnostensko lil. Podnikinav imar le beršestar 1990, no keravas buti buter pro Čechi. Odoj man prindaren buter, sar adaj pro Slovensko. Kerav prefabrikovane gabiloni (drotimen košara pherarde barenca). Pre lengero keriben man hin the miro certifikatos, savo pre Slovensko bijal ma hin ča varesave firmen.

Soske pal tumaro pes nadarisalol le romane podnikatelenge?
Elšuno hin o love, save kempel te keren peskero podnikos. Dujto hin o sikhadipen. Napríklad ando stavebníctvo, kaj kerav the me, nane amen dos stavebna inžiniera.

Soske pes rozgondolindan pre romaňi politik?
Amen o Roma, rado but vakeras, no imar frimered kerav. Andre politika gelom the vaš oda, hoj pes imar vareso konkrétne te kerel. Hoj te kerav maškar o Roma varesavo phandlipen.

Gondolinenas peske, hoj ačehena poslancos?
Gondolinas, hoj amarendar so avaha andro perješiseskero krajos zvolimen avaha barča duj. U pre oda hoj te hen varesave zvolimen lenge chibalinelas ča 200 hangi. Amare romane

voliča nakruškinenas lačhen manučen, so hin bar bibach. Oda sas vaš oda, hoj varesave nadžanenas sar te volinel the kruškinenas buter kandidaten, u aleha lengere hlasi prepele. U sas the aje, so kruškinde savoren kandidaten, save kandidinenas vaš amaro okresis.

So bi majinelas te šigitinel le romane serenge, hoj len te hel bareder ašaripen?
E Strana romaňi koalícija SRK chudla andro krajjska volbi jekhetane 32 ezera hlasi – hangi, so phenel amenge, hoj kempel dureder te kerel buti. U mek aňi navakerdam savore voličenca.

Andro decembris zathodan poslanceko sľubos .Priile tumen Tumare kolegi?
Sar kerahas o poslanceko sľubos lenas man savore poslanci sar le partneris. No paš o keriben le politické klubenge manca vakerda ča o poslanceko klub vaš o SMER – SD. So hin the pašes amara stranake, bo e SRK hin balogno orientimen sera.

So kamena te kerel?
Andro kraj kerava nekbuter andre kultura prekal o nacijakere manuša. Kamava te džanel the pal o projekti so pes kerena the kerde pal o samospravno

Čo sa budete snažiť presadiť?
V kraji sa budem venovať hlavne oblasti kultúry a národnostným menšinám. Budem sa zaujímať aj o projekty, ktoré sa cez samosprávny kraj budú realizovať, resp. sa už realizovali smerom k Rómom. Či sa finančné prostriedky k Rómom naozaj dostali. Predtým sme totiž nevedeli, kam smerovali peniaze.

Je potrebné pracovať s rómskym voličom?
Je to veľmi potrebné, aby vedeli ako voliť, a hlavne, aby volili slobodne. Nechcem príliš rozoberať kupovanie hlasov, no poviem to naostro. Aj kampaň, ktorá bola pred voľbami „Volíme župana a nie vajdu“ sa ma, ako Róma, dotkla. Obzvlášť, keď ju prezentovali politici, ktorí majú v názve svojich strán slovo „kresťanskí“. Tí, ktorí sú dnes moji kolegovia pritom tiež chodili za rómskym voličom.

Ako proti tomu bojovať?
Keď príde niekto za rómskym voličom a za jeho hlas mu ponúkne až 5 eur, ak si to prepočítate, tak rodina má na dobrú večeru. A ak je to rodina, ktorá tých peňazí nemá veľa, tak tých 5 eur jej pomôže. No na druhej strane sú aj rodiny, ktoré nie sú odkázané na 5 eur a aj tak predajú svoj hlas. Rómovia si však takto pomôžu len jeden deň, až do ďalších volieb o nich rozhoduje kúpený hlas.

Roman Čonka, foto: Jozef Ferenc

Andre politika avla anglal štar čhon u andre elšune volbi, kaj gela, sas uspešno. Sar jekh andal e Strana romaňi koalícija SRK hin andre historija elšuno poslancos vaš e romaňi politikañi sera, savo andre Perješiseskero poslanceko bešipen phenel pal o verejna veci. O podnikatelis the politikos Miroslav Daňo(48)

Phenen amenge pal tumari famelija... Uľilom pro Čechi, hin man mek štar phrala the pheňa. Andro berš 1969 la famelijaha mušindom te džal pre Slovačiko. Anglal o komunisti. Ilom vera la romaňaha andro berš 1982 u hin man 13 beršengeri čaj.	Phenen savi sas e famelija anglo 30 berša pale u adadive. So pes pre-visarda u save tradíciji našade pes? O Romane tradíciji amen but likerahas. Varekana pes naši ačhila, hoj peske Rom abo Romňi lel romeste gadžes. U me phenav ada: Rom Romeha, Gadžo Gadžeha. No so man dukhal, andal o famelija našlila e paťiv kijo phureder manuša. Nekbuter amare teme manuša nadžanen so kamen andro dživipen. Frima čhave keren o šport, sigeder bavinen o automati.	Soske naši keren o Roma ada so tumen? Oda hin loko. O sikhaviben hin nekfeder drom kijo lačo dživipen. Le sikhavibnastar džal savoro.
Phenen, hoj mušindan te džal hed... Soske? Miro dad sas komunistas, no kamelas le Alexander Dubček. But pes leske pačisalolas leskeri politika. Dživahas vaj 3 kilometri andal o ěnemcika hraniči, no but ke amende phirenas o manuša andal e tajno služba. O dad daralas, vaš oda gelam te dživel dur pre Slovačiko. Pro gav Sol.	So peske gondolinen pal o internatna školi? Me patav andro internatna školi. Me korkoro phiravas pre ajsi škola, no bešavas pro internatos. O sikluviben mange džalas feder. Vakeravas hoj, bešahas andro duj kherora u odoj na sas kaj te sikhlo andro škola. Sar somas pro internatos, ile man maškar peste the o gadže. Somas jekh lendar. Sikhadom avri, arakhlom peske buti, ilom romaňa, cindom peske družstveno kher.	Sar podnikatelis but keren buti. So keren te na san andre buti? Hin man but amala maškar o gore. Phiras jekhetane te chudkerel le mačhen. Sako berš phiras te chudkerel le mačhen dži andre Polčiko, u imar the odoj mange pes darisalol. Bavinav the šach the futbal. No the naši bisterav pro romano bašaviben.
Kerda o aver bešipen tumaro dživipen varesavo aver? Na. Sar avlam te bešel pro Slovensko, dživahas andro duj kherora ko miro phuro dad – papus. Dokerdom e bazutňi škola u gelom te sikhlo pre strojnisko priemyslovka.		No prindarutno san buter pal e buti, na sar politikos– te podnikinel chudľan maj sar pele o komunisti. Nadaranas? Nadaravas, bo keravas buti pre pridruženo výroba, so sas maj oda isto, sar adadives te podnikinel. Kerahas prekal o družstva. O družstvos amenge diňa 25 percenta savore lovendar so zarodelas. Andro vranovsko okresis somas

Ľudovít Galbavý: „Extrémizmus je problém celej Európy. Malo by byť našou snahou eliminovať jeho prejavy už v začiatkoch...“

Výmena skúseností s medzinárodnými odborníkmi na extrémizmus, xenofóbiu, diskrimináciu a segregáciu v Európe a výmena skúseností s medzinárodnými odborníkmi boli hlavné témy dvojdnovej Medzinárodnej konferencie o boji proti extrémizmu, ktorá sa konala v Bratislave 23. – 24. marca 2010 pod záštitou podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušana Čaploviča pri príležitosti Predsedníctva SR v Dekáde začleňovania rómskej populácie na roky 2005 – 2015. Ako povedala Renáta Krausková, koordinátorka pre medzinárodnú spoluprácu, „obsah nebude výlučne zameraný na predmetnú problematiku vo vzťahu k Rómom, ale vo všeobecnosti na všetky obrozené skupiny“.

♦ Za predsedníckym stolom sa stretli odborníci z Európy i USA. Foto: J. Ferenc

Na konferencii neprítomný vicepremiér SR Dušan Čaplovič od konferencie očakával výmenu skúseností a názorov a tiež vzájomnú inšpiráciu v boji voči tým, ktorí úmyselne rozdeľujú ľudí do nezmyselných kategórií a skupín. Prostredníctvom vyhlásenia ubezpečil účastníkov konferencie, že: „Záver neostanú len na papieri“ a ubezpečil ich, že jej závery svoje miesto nájdu v konkrétnych opatreniach.

Na konferencii sa zúčastnili Isil Gachet, riaditeľka kancelárie komisára pre ľudské práva Rady Európy, Christian Ahlund, prvý podpredseda Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI), Morten Kjærum, riaditeľ agentúry EÚ pre základné ľudské práva, Henry Cuny, veľvyslanec Francúzskej republiky v Slovenskej republike a veľvyslanec a zástupcovia veľvyslanectiev členských štátov programu Dekáda a ostatných členských štátov EÚ, predstavitelia rezortov zodpovedných za implementáciu programu Dekády z jednotlivých členských štátov, predstavitelia rezortov a ministerstiev SR a zástupcovia mimovládnych neziskových organizácií. Slovensko na nej zastupoval splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ľudovít Galbavý, Milica Jančulová, generálna riaditeľka Sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády SR.

Prvý deň konferencie bol venovaný prezentácii doteraz realizovaných programov, opatrení a činnosti v oblasti boja proti extrémizmu v Slovenskej

republike a v zahraničí, vymedzeniu pojmu „extrémizmus“ v podmienkach Slovenskej republiky (cez principiálne a hodnotové normy) v súlade s medzinárodnými normami a tendenciami („hate crimes“) s príkladmi dobrej praxe a riešeniami zo zahraničia.

Konferenciu otvorila Milica Jančulová, generálna riaditeľka Sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády SR, ktorá ospravedlnila neúčast vicepremiéra Dušana Čaploviča z dôvodu neodkladných pracovných povinností v zahraničí. Citujúc jeho pozdravný list účastníkom konferencie povedala: „Extrémistické počinanie je nielen hrozbou zdravej rozvíjajúcej sa spoločnosti, demokratických princípov či ústavných hodnôt, ale narúša aj primárnu autoritu ľudských práv a základných slobôd a prináša so sebou napätie založené na znevažovaní rozdielnosti. Má veľmi negatívny vplyv na spoločnosť, v ktorej následne silnejú xenofóbne nálady a netolerantné postoje... Je našou povinnosťou voči extrémistickým prejavom nielen účinne represívne bojovať a potláčať ich, ale predovšetkým nachádzať nové preventívne riešenia.“

V Slovenskej republike existuje niekoľko inštitúcií a programov, ktoré sa tejto téme primerane venujú. Jednou zo základných inštitúcií je v súčasnosti Multidisciplinárna integrovaná skupina odborníkov (MISO) zameraná na elimináciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu zriadená pri medzirezortnom Expertnom koordinačnom orgáne pre boj

so zločinnosťou pri Ministerstve vnútra SR. Zriadená bola už v roku 2008 a jej členmi sú zástupcovia polície, prokuratúry, silových rezortov, ostatných zainteresovaných subjektov, samospráv i zástupcov mimovládneho sektora. V súčasnosti intenzívne pripravuje novú protixtrémistickú koncepciu na roky 2011 – 2014. Bude veľmi úzko súvisieť s druhým strategickým dokumentom Vlády SR pod názvom Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Práca vo workshopoch sledovala témy:

- Médiá a extrémizmus, vplyv médií na šírenie extrémizmu a možnosti médií participovať na jeho eliminácii;
- Úloha škôl a vzdelávacích inštitúcií v boji proti extrémizmu;
- Šírenie extrémizmu na internete a iných informačných technológiách a možnosti jeho zamedzenia;
- Extrémistická symbolika a možnosti jej zákazu.

Počas panelovej prezentácie doteraz realizovaných programov, opatrení a činností v oblasti boja proti extrémizmu v Slovenskej republike a v zahraničí vystúpili aj Tom O'Connor a Steve Kimball, zástupcovia FBI, ktorí sa s účastníkmi konferencie podelili so skúsenosťami a praxou boja proti extrémizmu v USA.

Druhý deň sa účastníci konferencie zamerali na legislatívne, inštitucionálne a finančné zabezpečenie boja proti extrémizmu a rasovo motivovanej trestnej činnosti v Slovenskej republike a v Európe, vrátane príspevkov prezentujúcich výsledky Koncepcie boja proti extrémizmu schválenej uznesením vlády SR č. 368 z 3. mája 2006, prezentácie Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných prejavov intolerancie a doterajších výsledkov, ako aj Osnovy koncepcie protixtrémistického úsilia v SR, ako ju navrhuje koncepcná podskupina MISO.

Akčný plán na roky 2009 – 2011 je už piatym akčným plánom od roku 2000. Nadväzuje na dosiahnuté výsledky predchádzajúcich období a zároveň reflektuje súčasné aktuálne potreby spoločnosti.

Slovensko pripravilo konferenciu v rámci svojho jednoročného Predsedníctva v Dekáde, ktoré sa končí v lete 2010, kedy predsedníctvo prevezme Česká republika. Dekáda začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015 je iniciatívou, ktorú prijalo osem krajín Strednej a Juhovýchodnej Európy, a ktorú podporuje aj medzinárodné spoločenstvo. Predstavuje prvé spoločné úsilie zamerané na zmenu života Rómov v Európe. Dekáda predstavuje akčný rámec pre vlády a monitoruje pokrok v zrýchľovaní sociálnej integrácie a zlepšovanie sociálneho postavenia Rómov v regióne.

Daniela Obšasníková, sgh

Združenie Občan, demokracia, zodpovednosť kritizuje laxný prístup k plneniu záväzkov

Laxný prístup vlády a dotknutých rezortov k plneniu svojich záväzkov v tejto oblasti vo svojom vystúpení kritizovala Šarlota Pufflerová (na fotografii), výkonná riaditeľka občianskeho združenia Občan, demokracia a zodpovednosť (predtým fungujúcim pod názvom Občan a demokracia).

Šarlota Pufflerová sa ako členka medzirezortnej odbornej komisie (MISO) zúčastňuje na príprave novej koncepcie protixtrémistického úsilia v SR a situáciu komentovala slovami: „Natíska sa otázka, ako je to možné, keď súčasná vládna koalícia vyhlasuje boj s extrémizmom za svoju prioritu...“ Tlačovú správu, ktorú redakcii RNL poskytlo združenie Občan, demokracia a zodpovednosť, publikujeme v plnom znení:

Rozhýbu sa stojaté vody vládneho „boja s extrémizmom“? (Kritika prístupu vlády SR k napĺňaniu vlastnej koncepcie)

Bratislava, 24. 3. 2010 (ODZ) – Na Medzinárodnej konferencii o boji proti extrémizmu včera zazneli odborné prezentácie o vážnosti situácie v oblasti rasovo motivovaného násillia a extrémizmu v celej Európe a osobitne na Slovensku. V popoludňajších hodinách konferencia pokračovala odbornou diskusiou o definovaní pojmu extrémizmus a o vládnej koncepcii boja s rasovo motivovanou trestnou činnosťou a extrémizmom. S kritickým príspevkom k chýbajúcemu odpočtu napĺňania tejto koncepcie a k celkovému prístupu vlády k plneniu svojich záväzkov vystúpila v hlavnom paneli výkonná riaditeľka združenia Občan, de-

mokracia a zodpovednosť (ODZ) Šarlota Pufflerová. Konferencia dnes pokračuje programom druhého, záverečného dňa – diskusiou o zabezpečení ľudských i finančných zdrojov pre boj proti extrémizmu a rasovo motivovanej trestnej činnosti, rokovanim pracovných skupín k naliehavým témam z praxe (šírenie extrémizmu na internete, možnosti zákazu extrémistickej symboliky, úloha škôl a médií a i.) a návrhom konkrétnych záverečných odporúčaní.

Šarlota Pufflerová vo svojom vystúpení uviedla, že prácu špeciálnej odbornej skupiny, pripravujúcej návrh novej koncepcie protixtrémistického úsilia v SR (na ktorej sa zúčastňuje ako jej členka) výrazne sťažuje nedostatok údajov o napĺňaní súčasnej koncepcie. Ten však zároveň vyvoláva otázky, ako plnia jednotlivé rezorty i vláda ako celok svoje medzinárodné záväzky v oblasti ochrany a presadzovania ľudských práv. Ako príklad Pufflerová uviedla, že uznesenie vlády z októbra 2007* ukladá podpredsedovi vlády a ministrom vnútra predložiť najbližšiu správu o plnení úloh vyplývajúcich z koncepcie do 30. 5. 2011. Znamená to, že orgány verejnej moci nemajú povinnosť reportovať o svojej činnosti v oblasti rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu a ich prevencie viac ako tri roky.

„Natíska sa otázka, ako je to možné, keď súčasná vládna koalícia vyhlasuje „boj s extrémizmom“ za svoju prioritu. Mali by ju položiť nielen médiá, ale celá verejnosť, ktorú vážna situácia v tejto oblasti už dlho znepokojuje,“ povedala Šarlota Pufflerová. „A predstavitelia všetkých rezortov musia nielen odpovedať jasne, čo sa konkrétne urobilo, aké problémy sa vyriešili a koľko prostriedkov sa

na to vynaložilo, ale tiež vyvodit zodpovednosť za nesplnené úlohy a nerealizované opatrenia. Vela aktivít sa však deje na dobrovoľnej báze a s takmer nulovými zdrojmi – najmä preto, že u mnohých ľudí z verejného i mimovládneho sektora prevláda snaha problémy riešiť, otvorene o nich diskutovať a nie sa im vyhýbať,“ uzavrela. Konferencia sa koná v rámci Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 – 2015 v dňoch 23. – 24. marca v hoteli Bôrik v Bratislave. Činnosť medzirezortnej multidisciplinárnej integrovanej skupiny odborníkov zameranej na elimináciu rasovo motivovanej trestnej činnosti a extrémizmu predstavil Alexander Kliment z Prezídia Policajného zboru SR. Hovoril aj o práci na budúcej koncepcii protixtrémistického úsilia v SR. Jej návrh spoločnými silami pripravujú odborníci a odborníčky z verejných inštitúcií i mimovládnych organizácií. Osnovu novej koncepcie predstavila Šarlota Pufflerová z ODZ. Ďalšie prezentácie predniesli experti a expertky zo Slovenska, krajín EÚ i USA – riaditeľ Agentúry EÚ pre základné práva Morten Kjaerum, riaditeľka kancelárie komisára pre ľudské práva Rady Európy Isil Gachetová, prvý podpredseda ECRI (Európskej komisie proti rasizmu a netolerancii) zriadenej Radou Európy) Christian Ahlund a iní experti a expertky.

***Pozn.:** Uznesenie vlády SR č. 841 z 3. októbra 2007, ktorým bola schválená zatiaľ jediná správa o plnení úloh vyplývajúcich zo súčasne platnej Koncepcie boja s rasovo motivovanou trestnou činnosťou a extrémizmom (túto koncepciu schválila vláda v máji 2006)

(sgh, if)

RADA EURÓPY: Európske orgány pre ľudské práva vyzývajú k rozhodujúcemu boju proti rasizmu a xenofóbii

Štrasburg, Varšava, Viedeň, 19. marca 2010: V spoločnom vyhlásení pred Medzinárodným dňom za odstránenie rasovej diskriminácie Úrad OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR), Európska komisia proti rasizmu a intolerancii Rady Európy (ECRI) a Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) dôrazne odsúdili prejavy rasizmu a xenofóbie, s osobitným zameraním na internet:

„Musíme zostať bdieť tvárou v tvár k rasistickému správaniu a incidentom, vrátane nenávistných trestných činov a zlomyseľných vyjadrení nenávisti a rasistických nálad na internete.

Naše organizácie sú znepokojené znakmi a prejavmi rasizmu, ako napríklad neustále sa zvyšujúcim používaním internetu rasistickými skupinami na nábor, radikalizáciu, riadenie a kontrolu, ako aj na zastrašovanie a obťažovanie oponentov. Internet sa stal dôležitým komunikačným kanálom, spájajúci ľudí v kybernetickom priestore, ktorí sa potom stretávajú a konajú vo fyzickom svete.

Sociálne siete sú v súčasnosti primárnymi miestami pre šírenie rasistických a xenofóbnych názorov, najmä medzi mladými ľuďmi. Takéto názory musíme odmietnuť, no zároveň byť pozorní, aby sme nepodkopali slobodu prejavu.

Medzinárodné spoločenstvo si je už dlho vedomé nebezpečenstva pochádzajúceho z nenávisti rozširovanej po internete a naše organizácie venujú tomuto problému veľkú pozornosť. Medzi významné príklady patrí Všeobecné politické odporúčanie č. 6 o boji proti šíreniu rasistického, xenofóbneho a antisemitského materiálu prostredníctvom internetu a blížiac sa stretnutia expertov ODIHR (22. marca) o výzvach v boji proti zločinom motivovaných nenávisťou na internete.

Zároveň pevne veríme v obrovský potenciál internetu prekonať predsudky založené na rase, farbe, jazyku, národnosti alebo pôvode a vierovyznaní. Tento potenciál by sa mal plne využiť.

My, signatári tohto prehlásenia, veríme, že:

- vlády by mali vyšetrovať a stíhať kriminálne hrozby násillia založené na rasových, etnic-

kých, náboženských alebo iných predsudkoch a v tomto smere plne využiť existujúce domáce a medzinárodné právne inštrumenty a spôsoby spolupráce

- vlády by mali zabezpečiť tréning orgánom činným v trestnom konaní na rozoznanie trestných činov podmienených rasistickými, xenofóbnymi, antisemitskými alebo inými predsudkami na internete
- vlády by mali posúdiť, či národné zákonodarstvo poskytuje dostatočný základ na reakciu voči zločinom motivovaným rasistickými, xenofóbnymi, antisemitskými alebo inými predsudkami na internete
- vlády by mali vytvoriť alebo rozšíriť vzdelávacie programy pre deti a mladých ľudí o prejavoch motivovaných rasistickými, xenofóbnymi, antisemitskými alebo inými predsudkami, s ktorými sa môžu stretnúť na internete a tiež by mali zahrnúť test gramotnosti o médiách v školskej výučbe
- identifikovať a šíriť by sa mali efektívne opatrenia týkajúce sa nenávisti na internete, ktoré neohrozujú slobodu slova a prejavu
- občianska spoločnosť by mala objavovať spôsoby využitia popularity sociálnych sietí na boj s rasizmom
- mali by sa podporovať snahy občianskej spoločnosti monitorovať prejavy nenávisti na internete a snahy šíriť a uverejniť zistené nálezy
- internetový priemysel by mal hrať aktívnu rolu v probléme nenávisti na internete a vyvinúť a uplatniť efektívny mechanizmus reakcií na sťažnosti, dbajúc na dodržiavanie slobody prejavu.“

Velvyslanec Janez Lenarčič, riaditeľ Kancelárie OBSE pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR)

Morten Kjaerum, riaditeľ Agentúry Európskej únie pre základné práva

Nils Muizniek, predseda Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii

Na okraj konferencie: Naozaj vidíme len vrchol ľadovca...

Je deväť hodín ráno. Strapaté, nevyspaté chlapča, ktoré by správne malo práve sedieť s desiatou zabalenou v taške v školskej lavici, obchádza konajtery so smetím na sídlisku. Z odpadkov vyberá vyhodené oblečenie a zvyšky jedla. Najmä rožky a chlieb. Neviem, či pre prasiatko, ktoré doma chovajú – alebo pre seba a súrodencov. Čo viem, je to, že takého počínanie je v Prešove trestné... Z istoty rodičovského bytu a bezpečia balkóna na ôsmom poschodí sa situácie ujímajú výrastkovia. Z zvyšky sy- pú nadávky na vystrašeného rómskeho chlapca. Nádávajú mu do špinavých cigánov, hrozia, že naňho zavolajú políciu. Chlapča vystrašene uteká, čo mu nohy stačia...

Možno si len málokto uvedomuje, že napriek tomu, že ide o takmer každodenný jav z našich ulíc – je to ukážka extrémizmu a rasizmu. Konanie, ktoré nesie znaky hanobenia niekoho, vyvyšovania sa nad druhým, pocitu, že on je ten, kto má brať spravodlivosť do rúk a trestať druhého. Ako keby sa z ľudí vytratila empatia, schopnosť vcítiť sa do pocitov druhého, nerobiť mu, čo nechcem, aby robili mne.

Pojmom extrémizmu sa označuje konanie, ktoré sa významným spôsobom odlišuje od bežného správania. Často nesie znaky povyšovania, alebo ponižovania, presadzuje nadradenosť, čo však v konečnom dôsledku nemusí vždy znamenať len kriminálne konanie. Za jednu z hlavných príčin vzniku extrémizmu možno označiť intoleranciu v spoločnosti. Intolerancia je základom ideológie väčšiny extrémistických skupín. Na základe toho možno za extrémizmus označiť vyhranené ideologické postoje, ktoré vybočujú z právneho rámca spoločnosti. Vyznačujú sa prvkami intolerance a útočia proti základným demokratickým ústavným princípom. Predovšetkým proti slobode jednotlivca alebo skupiny.

Mnoho ľudí si neuvedomuje, že sa správa nedovolené, ba odsúdeniahodne a trestnoprávne, keď druhého ponižuje, keď inému upiera z ľudských práv, keď druhého zaznáva a zosmiešňuje pre jeho pôvod, pre výzor, farbu pleti, alebo rasovú či náboženskú príslušnosť.

„Aby sme mohli bojovať proti fenoménu extrémizmu, musíme si priznať, že mnohé útoky ostávajú nezdokumentované.“ Povedal to Morten Kjaerum, riaditeľ agentúry EÚ pre základné ľudské práva a do- dal, že to, čo je nahlásené, je len vrchol ľadovca. 25 %

Rómov a jeden zo štyroch afrických prisťahovalcov v EÚ sa stretli s intoleranciou a extrémizmom. A prípady, ktoré sa im stali, zväčša nehlasia. Lebo nemajú dôveru voči polícii. Taký je výsledok prieskumu s 25-tisíc respondentmi v krajinách Európskej únie. Rómovia sú evidentne atakovaní najviac.

NENÁVISŤ – taká je realita života v roku 2010 v Európe. Ktorá je šokujúca a neprijateľná. A je nutné urobiť niečo v záujme toho, aby sa neopakovali útoky ako vlni v auguste, keď bola Rómka a jej dcéra vážne zranené, keď bolo popálené dvojročné rómske dieťa, keď Róm bol zastrelený priamo pred svojím domom... Na konferencii zaznelo práve z úst spomínaného rečníka, že štát je ten, kto musí zabezpečiť zdokumentovanie trestných činov a ich potrestanie. Sťažnosti musia byť brané s plnou vážnosťou a polícia musí vytvárať ovzdušie dôvery. Pomoc tretieho sektoru je v tomto zápase neoceniteľná. Aj malé skutky a drobné aktivity dokážu veľa v boji s extrémizmom. Nelahostajnosť je požiadavkou doby. Bojovať je potrebné aj voči slovnej diskriminácii. Je neprípustné a trestné pokrikovať na človeka kvôli rase... Podľa odborníkov by mala byť už aj slovná diskriminácia trestaná väzobne. Na jeden až tri roky! Rozmýšľam, koľko ľudí u nás by sa takto dostalo za mreže? A našli by sa medzi nimi aj politici!

Isil Gachet, riaditeľka kancelárie komisára pre ľudské práva z Rady Európy na konferencii v Bratislave takisto zdôraznila, že „boj proti rasizmu bude úspešný vtedy, keď budeme potláčať už aj slovné protirómske nenávistné útoky. Dnes je protirómska rétorika veľmi podobná rétorike nacistickej tesne predtým, ako nacisti začali aj s fyzickou likvidáciou obetí počas druhej svetovej vojny. Práve preto najmä politika musí byť bez nenávistných vyjadrení,“ povedala I. Gachet a dodala, že útokov voči Rómom v Európe pribúda. Dokázať ich nie je jednoduché. Najmä tam nie, kde chýba dôvera, kde majú miesto predsudky a kde vidíme iba vrchol ľadovca. Zatiaľ čo jeho podstatnú časť zahľadáme nezaujem, lahostajnosť, bezcitnosť a nechota priznať si, že sloboda je právom pre každého. A že moja sloboda končí práve tam, kde obmedzuje a uberá na slobode druhému. Lenže na to je naozaj potrebné chcieť byť nielen spravodlivým, slobodným ale aj súcitným, múdрым a veľkorysým.

Daniela Obšasníková

◆ Pohľad na delegátov konferencie, v popredí Milica Jančulová

◆ Svojím vystúpením zaujal Dominique Sopo

SPLNOMOCNENEC L. GALBAVÝ: Do riešenia problémov sa musí zapojiť každý

Ludovít Galbavý, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity (na fotografii) počas Konferencie o boji proti extrémizmu v Bratislave poskytol RNL rozhovor k problematike extrémizmu na Slovensku.

Ako zvláda Slovensko boj s extrémizmom, ktorý je namierený, povedzte si otvorene, najviac voči Rómom? Ako sa s týmto fenoménom Slovensko vyrovnáva?

Ja si myslím, že Slovensko to zvláda veľmi slušne a veľmi dobre a aktívne pristupuje k tomu, aby sa odstraňoval extrémizmus v spoločnosti v čo najväčšej miere.

Pripravujú sa nejaké konkrétne aktivity, cielené vyslovene na boj s extrémizmom? Aká je napríklad situácia s ohlasovaným navyšovaním počtu policajtov špecialistov, ktoré malo byť odpoveďou na pochody extrémistov v slovenských mestách a obciach s výrazným podielom rómskeho obyvateľstva?

Čo sa týka policajných špecialistov, tí sú posilnení. Došlo aj k zvýrazneniu spolupráce týchto policajtov špecialistov s rómskymi komunitami a samozrejme sú vyčlenení aj policajti priamo na boj s extrémizmom.

Stretávame sa s príkladnou prácou policajtov, ale máme poznatky aj o tom, že sú policajti, ktorí sa správajú ako rasisti voči tým, ktorých práva by mali chrániť. Do hláv ľudí nevidieť a ani testy všetko neodhalia. Osveta by však nemala byť nikdy na škodu. Plánuje sa pracovať s policajtmi vo všeobecnosti v ľudskoprávnej rovine tak, aby sa stali skutočnými ochrancami občanov a ich ľudských práv?

Samozrejme že aj Ministerstvo vnútra SR vytvára podmienky za účelom rôznych preškolení pre špecializáciu spomínaných policajtov ohľadne rómskych komunít, veď oni sú tam na to, aby odstraňovali porušovanie ľudských práv i zabráňovali extrémizmu a spolupracovali s rómskymi komunitami.

Tesne pred 21. marcom, ktorý je považovaný za Medzinárodný deň za odstránenie rasovej diskriminácie, slovenský bulvárny denník priniesol informácie o Rómovi z Kolačkova, ktorý má na každej ruke po šesť prstov so senzáčnym titulom Ne-zvyčajný dlhoprstý: Na kradnutie má až 12 prstov! Z článku vyplýva, že policajti v Starej Ľubovni zobrali odtlačky podozrivému s dvanástimi prstami a neváhali novinárov informovať o tom, ako sa pohotovo vynašili a poskytli informácie o mužovi, ktorý, ak by nebol Róm, možno by vzbudil so svojou anomáliou súcit – ako Róm sa stal terčom slovného útoku. Od novinára, za asistencie a podpory policajtov. Zdá sa Vám to správne?

Správne to určite nie je. Ale svoju úlohu zohrávajú aj novinári a médiá, ktorí by mali dávať objektívnejšie informácie, ako mnohokrát vidíme a nemali by vzbudzovať nenávisť voči rómskej komunite, ani k nijakej inej skupine osôb ani k jednotlivcovi.

Ako vidieť, nedarí sa nám robiť skúšky z ľudskosti. Potom ťažko zvládame bojovať s extrémizmom, rasizmom, riešiť takzvaný rómsky problém...

Rómsky problém sa nedá vyriešiť z večera do rána. A nevyrieši ho ani sám Galbavý. Ako správne poznamenávate, do riešenia tohto problému sa musí na Slovensku zapojiť každý.

Daniela Obšasníková, foto: J. Ferenc

Michaela Daniová: Nikdy sa netreba vzdávať, ani po prvých neúspechoch... Te pes tumenge nadarisaľol nakampel pes te omukel...

Kedy si sa začala venovať tancu a čo Ťa k nemu priviedlo?

Už od štyroch rokov začal tanec tvoriť dôležitú časť môjho života. K tancu ma priviedol otec, ktorý tiež ako mladý tancoval funky štýl a mal pod svojím vedením partiu mladých ľudí, ktorých trénoval. Potom neskôr chcel, aby som sa tancu začala venovať profesionálnejšie a odviezol ma do miestneho tanečného súboru pre deti s názvom BZU-ČO. V ňom som pôsobila celých 11 rokov, až do svojej 15-ťky.

Ako sa rozvíjala Tvoja tanečná dráha neskôr? Aké úspechy si zožala?

Po určitej dobe a niekoľkých tvrdých pravidelných tréningoch prišla moja trénerka s nápadom, že by som sa mohla prezentovať aj súťažne. Začali sme chodiť na majstrovstvá Slovenska, ktoré organizovala tanečná organizácia STOD-IDO. Neskôr ma veľmi zaujal tanečný štýl hip-hop a disco, ktorým som sa začala aktívnejšie venovať a vďaka tomuto štýlu som zožala úspech v podobe nominácie na majstrovstvá Európy.

Čo pokladáš za najväčší úspech vo svojej tzv. tanečnej kariére?

Majstrovstvá Európy, ktoré som absolvovala v roku 2004 vo Varšave, kde sa spolu so mnou zúčastnili ešte dve tanečnice zo Slovenska. Paradox, ktorý sa odohral práve na týchto majstrovstvách, bol v tom, že dovtedy ma porotcovia na majstrovstvách Slovenska posúvali len do semifinálových kôl a práve tu na týchto majstrovstvách Európy ma ohodnotili lepšie ako na Slovensku, čo sa nakoniec odrazilo v mojom konečnom umiestnení. Získala som 8. miesto v konkurencii 40 tanečníkov.

Tieto majstrovstvá mi priniesli aj vedomie, že môj tanec nie je taký, ako ho dovtedy hodnotili porotcovia na Slovensku a to ma posunulo ďalej a dodalo dávku motivácie pokračovať a ešte viac na sebe pracovať ako dovtedy. Tiež som si uvedomila, že niekedy sa človek musí dostať až za hranice Slovenska, do neznámeho prostredia, kde nikto nikoho neuprednostňuje a neposúva ďalej z iných dôvodov, ako kvôli tým, ktoré sú najdôležitejšie, v tomto mojom prípade tanec.

Ako sa posunul odvtedy Tvoj tanec?

Momentálne sa už tancu súťažne nevenujem. Snažím sa vedomosti, skúsenosti a radosť z tanca odovzdávať ďalej mladším, menej skúseným, ktorých tanec baví a chcú ho robiť. Preto som si založila aj svoju tanečnú skupinu TK – EXTREME. Svoje pôsobisko má v Rimavskej Sobotě a funguje už od roku 2007. Založením tejto tanečnej skupiny sa moje pôsobenie v rodnom meste Hnúšťa vlastne skončilo...

Čomu sa venuje táto tanečná skupina?

Venujeme sa prevažne street štýlu – hip-hopu, keďže nás to všetkých najviac baví. Vekové zloženie sa pohybuje od 7 – 20 rokov. Mali sme 15 členov. Sú v nej deti a mládež, ktorí prídu iba s takou malou dušičkou a tou je chuť tancovať, robiť to, čo ich baví a učiť sa vždy niečo nové. Nikdy predtým sa neprezentovali s tancom na verejnosti a preto si myslím, že za ten krátky čas, čo existujeme a spolupracujeme, dosiahli celkom slušné výsledky. Aj keď, musím sa priznať, spoločná nikdy nie som na sto percent... (hurónsky smiech)

Kana začindal te kerel o kheliben u soske?

Kana sas mange štar berš imar akor sas o kheliben ke ma but baro andre miro dživen. Ko kheliben man sikhada the anda o dad, savo sar sas terno kerelas o fanki u butere terne manušenca kerelas ada kheliben. Palis kamla, hoj o kheliben te kerav sar e profesija u ligenda man andro forotuno khelibnaskero suboris prekal o čhavore so pes vičinelas BZUCO. Odoj keravas 11 berš, dži ko dešupandž berš.

Sar džalas tiro khelibnaskero dživenen dureder? So baro imar dochudľal aleha?

Pal vaj keci časa the but phare treninga avľa miri trenerka pro ada, hoj imar šaj džav the pro suťaža. Chudľam te phirel pro majstrovstva Slovenska, save kerelas e khelibnaskeri organizacija STOD – IDO. Palis man but chudľa o hip-hop the o disko, save keravas imar nekbuter u the aleha dochudľom andro peskero dživenen nekbuter e nominacija pro majstrovstva Europi.

So prekal tute hin nekbarer uspechos andro tiro khelibnaskero dživenen?

O Majstrovstva Europi, kaj somas andro berš 2004 andre Varšava, kaj

manca jekhetane sas mek duj khelibnaskere andal e Slovačiko. O paradoks savo pes ačhila pro ala majstrovstva sas andro oda, hoj dži akor man o porotci pro majstrovstva Slovenska denas ča andro semifinale u adaj pro ala majstrovstva Europi phende feder pal ma sar pro Slovensko, so palis phenda the pal miro konečno than. Dochudľom 8. than maškaral 40 khelibnaskere manuša. Ala majstrovstva mange ande džanlipen, hoj miro kheliben nane ajso sar pal leste phenenas o slovaka u ada man ispidľa dureder the mek buter te kerel buti pal o khelipen prekal ma. U the mange avľa e duma pal oda, hoj varekana mušinel o manuš te džal dureder pal o hranici la Slovenakijaha, andro nevo nadžanlo than, kaj niiko niikas na del anglal u naispidel dureder pal aver veci, no džal dureder vaš oda, so hin nekbarer u ke ma oda sas o kheliben.

Sar geľa dureder olestar tiro kheliben?

Imar akanake nakerav o kheliben pal o suťaža. But kamav sa so džanav pal o kheliben te del le temeder manušenge, so len nane ajse skusenosci, u save o kheliben keren le jileha u kamen les te kerel. Kerdom mange peskeri khelibnaskeri grupa TK_EX-

Naše pôsobenie je jeden veľký mix. Nebránime sa akémukolvek vystúpeniu. Vystupujeme a prezentujeme sa na takých akciách, ako sú plesy, súťaže krásy, akcie rôznych súkromných spoločností, podujatia lokálneho charakteru, na oslavách dní mesta a podobne...

Môžeš sa nám s tými úspechmi pochváliť?

Práve v tomto roku sme na krajskej súťaži s názvom Tanečný sen skončili na 2. mieste v Rimavskej Sobotě a to v kategórii spoločná choreografia. Okrem toho sa nám podarilo získať aj pohár, ktorý organizátor súťaže udelil ako výnimočnú cenu za najlepší kolektív.

Čo Teba osobne najviac počas cestovania za vystúpeniami oslovilo najviac a prečo?

Jedna vec je na tančovaní úžasná (nemyslím tým samozrejme, že je jediná...) – možnosť stretnúť množstvo zaujímavých ľudí, ktorí nás inšpiru-

ju, oslovia aj ako osobnosti a dodajú nám tú správnu dávku energie pokračovať. Jednou z takých mojich skúseností bolo stretnutie s Johnym Mečochom, Melániou Kasenčakovou a rôznymi tanečnými školiteľmi počas mojich absolvovaní tanečných workshopov. Tiež som mala tú česť stretnúť a spoznať bratov Zvarovcov, ktorí v súčasnosti účinkujú a pôsobia so svojím tancom v USA a tiež Tomáša Simona, ktorý tancoval v klipe speváčky Mariah Carey. To je niečo navyše, čo sa nedostáva každý deň.

So kerel adi khelibnaskeri škola-grupa?

Kerel nekbuter o street štilos – hip hopu, bo ada amen nekbuter tecinel. Phiren ode 7-20 beršengere čhave. Samas 15 džene. Phiren the o cikne čhave the o bareder čhave, save aven bo kamen but te khelel, te kerel oda so len bavinel the te sikhavel pes vareso nevo. Nikda anglal ada na khelenas prekal o manuša u the vaš oda peske gondolinav, hoj pal ajci frima časa so hine jekhetane, kerde but bari buti. No mušinav te phenel pre peste avri, hoj me niikda nasom spokojno pro šel percenta...

Amaro keriben hin jekh baro mikosos. Nadaras nisave sikavibnaske the khelibnaskere. Khelas pre ajse akcii, sar hin o bali, suťaža pal o šukaniben, akcija suksomna prekal jekhetaniibena, kherutne vistupeňa, pro forotune dživesa.

Šaj pes amenge ale keribena ašares?

Akanake andro ada berš pre krajsko suťaš so pes vičinelas khelibna-

skero suno dochudľam dujto than andre Rimavska Sobotă, andre kategorija jekhetani choreografija. Bi aleste pes amenge the podarinda te dochudľo o poharis, savo o organizatoris diňa prekal o nekfeder kolektivos.

Tanec nie je jediná Tvoja vášeň k pohybovým aktivitám... Ako je to s tým aerobikom?

Aerobikom som sa začala aktívnejšie zaoberať pred tromi rokmi. Opäť to bol rodič – v prípade aerobiku, ktorý je výsadou nás žien – to bola tentokrát mama... (smiech). Prišlo to úplne čistou náhodou, pretože mama sa aerobikovým cvičeniam ako laička venuje už 10 rokov.

skero suno dochudľam dujto than andre Rimavska Sobotă, andre kategorija jekhetani choreografija. Bi aleste pes amenge the podarinda te dochudľo o poharis, savo o organizatoris diňa prekal o nekfeder kolektivos.

So prekal tute hin paš o dromaripen pal o tumare vistupeňa nekbarer u soske?

Jekh veca pro kheliben hin but bari lachi – šaj pes arakhas le but manušenca, save amen ispiden dureder the den amen lachi energija, hoj te džas dureder. Me pes zgelom le Johnym Mečochom, Melaniou Kasenčakovou the but avre khelibnaskere školenca sar somas pro khelibnaskere workshopi u ada sas prekal ma but baro lacho. U sas man the bach te arakhel pes le phralenca Zvarovcena, save akanake peskere khelibnaha keren buti andre USA. U the le Tomašiha Simonoha, savo khelas andro klip la gilavutnake Mariah Carey. Oda hin vareso buter, so pes nakerel sako džives. O aerobik kerav trin berš pale. Pale oda sas e daj so man priľa ko aerobik so keras amen o džuvľa. Avľa oda ča avka, vaš oda, hoj e daj kerel o aerobik imar 10 berš ča sar laikos.

Sar oda sas tuha the le aerobikoha?

Pro gimnazium kaj sikhľuvav, miri profesorka pal e telesno džanel pal ma

Tanečníčka rôznych štýlov moderného tanca ako sú hip-hop, disco, klasika, mladá cvičiteľka aerobiku, vyznávačka zdravého životného štýlu..., aj taká je Michaela Daniová, 18-ročná gymnazistka, ktorá už teraz má niekoľko cien vo svojej vitríne a celkom jasnú predstavu o svojej ceste životom...

♦ **M. Daniová: Keby som to mala porovnávať s babami vo veľkých mestách, tak toto nie sú tie naj-úspechy a nič výnimočné, čo robím... Možno v našom malom meste je situácia iná aj preto, že nie sú tu také možnosti a tiež je to o to viac iné, že som Rómka a medzi mladými Rómkami sú toto netradičné záujmy alebo lepšie povedané, menej tradičné. Foto: M. Demeová**

Aký bol Tvoj ďalší postup v oblasti aerobiku?

Na gymnáziu, kde študujem, moja profesorka telesnej výchovy vie o mne, čím sa vo svojom voľnom čase zaoberám. Preto mi ponúkla možnosť zúčastniť sa v rámci reprezentácie našej školy na súťaži aerobiku, kde medzi sebou súťažia stredné školy. Tu som sa v roku 2007 prekvapivo dostala až na krajské kolo a vyhrala som 1. miesto. Neskôr som postúpila aj na Majstrovstvá Slovenska v aerobiku, kde som skončila na 4. mieste. Po týchto menších úspechoch som sa začala aerobiku venovať ešte intenzívnejšie a o rok neskôr, v roku 2008, sa to odrazilo aj na mojom ďalšom postupe. Skončila som na 2. mieste na Majstrovstvách Slovenska.

Týmto sa Tvoja láska, ako aj úspechy v aerobiku nekončia, že?

Nie, nemýliš sa... Mamina chodila na tréningy do miestneho klubu v Hnúšti, kde sa už vytvorila partia žien, ktorým nestačil len aerobik v Hnúšti, ale sa ne-

gendom phendom mange, hoj džav andro oda. Arakhlom akreditimen khelibnaskeri škola pal o aerobik, kaj peske kerdom e licencija tip B. Pal adi licencija, imar šaj cvičinav le romien pal o aerobik the me...

Oda hin but baro pal ajso cikno časos, save vareko ča džal suno u kerel prekal oda vaj keci berš, hoj te dochudľal ada. Oda čačas nane agorutno uspechos pal savo amenge šaj phenes... Savo hin tiro nevo?

Pal vaj keci dživesa pale somas tri-to var pro Majstrovstva Slovenska andro žiar nad hronom prekal o maškarnutne školi u dochudľom titulos Slovačiko majster Slovenska andro aerobik. But man ada prevkapinda, aňi pal ada nadžavas suno, hoj mange pes ada podarisalola no but man ada lošađa u the miro baro vajkeci beršengero keriben avľa lačhes avri... Molas oda vaš vareso...

Prekal teriň, maškarutni školačka, oda hin but baro programos. Sar dikhes peskero dživenen dureder? Džaha ale dromeha pal o kheliben the aerobik, abo pes dikhes varekhaj avreter?

Te bi ada porovniňdom le čhajenca andro baro foros, ta oda nane až ajse

Ján Rigo: Chcem zostať taký, aký som. Obyčajný Róm

Kamav te ačhel ajso, savo som. Rendešno Rom

Rómski hudobníci patrili odjakživa k akejsi šľachte medzi rómskou komunitou. Možno to mnohí nevedia, no už viac ako rok máme podobnú „šľachtu“ aj na Slovensku – je to najvyššia pocta, ktorú môže rómsky hudobník dostať.

A tak máme nielen kráľovnú, ktorou je Monika Rigóová, ale aj kráľa cigánskych piesní. Svoju korunu má odloženú doma vo vitríne, a najbližšie ju použije vtedy, keď bude on sám korunovať ďalších kráľov. Je to totiž jeho výsada. Hudbe sa venuje od svojich trinástich rokov, na svojom konte má 12 albumov, dokončuje trinásty, aj prierezové DVD v spolupráci s Margit Bangó. Zatiaľ však, paradoxne, zatiaľ najväčšie ocenenie získal v Maďarsku. Popri svojej umeleckej kariére tobo stíha oveľa viac: každoročné organizovanie festivalu, udeľovanie ocenenia Rómska ruža, výstavy prác žiakov základných škôl či výmenné letné tábory pre deti zo Slovenska, Maďarska, Rumunska a Ukrajiny. Aj napriek úspechom a popularite chce zostať obyčajným Rómom. Kráľ cigánskych piesní na Slovensku Ján Rigo.

◆ Bojím sa, že o päť rokov, sa budeme báť rozprávať o tom, že sme Rómovia. Foto: R. Čonka

O hudbe

Máte ako kráľ aj nejaké výsady?

Necítim sa byť viac ako hociktorý iný Róm. Začínal som ako amatér, no ani teraz sa nepovažujem za profesionála. Som obyčajný Róm. Aj keď sa budem tváriť ako veľká popová hviezda, vždy sa budem cítiť ako Róm. No je určitou poctou byť kráľom za to, čomu sa venujem. Nepovažujem však za nutné, aby ma tak oslovovali. Korunovať môžem na Slovensku aj ja. No tento rok to ešte určite nebude. O rok, pri príležitosti Medzinárodného dňa Rómov budem korunovať najlepšieho primáša, najlepšiu speváčku, speváka...

Skúste charakterizovať vašu hudbu...

Moja hudba prešla určitým vývinom, pretože ako spevák spievam od svojich trinástich rokov. Začal som napodobňovaním rôznych interpretov... Keďže bývam pri Dunajskej Strede a väčšinou tu žijú maďarskí spoluobčania, tak samozrejme je logické, že som sa snažil hrať maďarskú hudbu. Život sa mi zmenil po 19 rokoch vystupovania. Vystupoval som v slovenských médiách, no nemalo to grá-

dy. Chvála Bohu, že som sa stretol s kráľovnou cigánskych piesní Margit Bangó. Až pri nej som zistil, akú hudbu chcem robiť.

Za album Zabávam sa, lebo sa dobre cítim (Mulatok, mert jól érzem magam (EMI)), ktorý ste nahrali spolu s Margit Bangó, ste v Maďarsku získali prestížnu cenu Fonografu. Aké boli pocity?

Mal som zmiešané pocity. Predsa len, mojím domovom je Slovensko. Dost veľkou mierou som zasiahol do prípravy oceneného albumu. Je iný ako tie ostatné, ktoré M. Bangó vydala. Ale vďaka tejto speváčke som si urobil aj veľké meno. Prijali ma medzi seba profesionálni rómski umelci – Body Gusty, Várady Roma Cafe, Notár Mery, LL Junior... všetci, ktorí sú v Maďarsku hviezdy.

Dá sa teda povedať, že ste známejší v Maďarsku než na Slovensku?

Netvrdil by som to. Ľudia si myslia, že keď mi zavolajú a chceli by ma pozvať vystupovať, že beriem veľké peniaze. To však nie je tak.

O tradíciách a kultúre

Podporuje štát našu kultúru dostatočne?

Nie. Je dobré podporiť prvý ročník festivalu veľkou sumou peňazí a osvedčené – 15 ročné projekty nie? Niektoré vie urobiť za 80 tisíc (korún) 15. ročník festivalu, niektorí urobí prvý ročník za státisíce.

Aká je rómska kultúra, vytráca sa?

Som ochotný urobiť všetko preto, aby naša rómska kultúra nezanikla. Na rómskych festivaloch sa však prezentuje minimálne spolovice moderná hudba, moderné tance, ale nie tie rómske. Pre amatérske skupiny je veľmi ťažké dostať sa hore. Aspoň raz ročne by sa rómske súbory a skupiny mali ukázať. Preto je potrebné dať šancu novým ľuďom. Pre mňa je to pocta, keď počas môjho vystúpenia prídu ľudia tancovať na pódium.

Je veľa súborov, veľa skupín. Poznajú ľudia tradičné rómske umenie?

O tradičnú rómsku kultúru sa treba starať a podporovať ju. V občianskom združení Spoločnou cestou s rómskou kultúrou organizujeme Žitnoostrovský rómsky festival. Vždy pozývam amatérske skupiny, ale je tam

vždy aj jeden profesionál. Takže amatérske súbory si tak môžu vziať príklad a učiť sa od profesionálov.

Toto združenie už roky oceňuje osobnosti politického, kultúrneho a spoločenského života Rómov na Slovensku. Tohto roku už siedmy raz oceníte Rómskou ružou ľudí, ktorí zlepšujú život Rómov. Ušľachtilá myšlienka...

U Rómov je normálna vec, že dobré veci sa nejak neoceňujú. Preto sme sa rozhodli oceňovať ľudí, ktorí si to naozaj zaslúžia. Ľudí, ktorí pre Rómov urobili veľa. Je veľa ľudí, o ktorých nevieme a pri tom robia pre Rómov veľa. Ľudia, ktorým je potrebné povedať – ďakujem. A to ich môže posunúť dopredu. Rómska ruža bude možno raz mať pre Rómov taký význam ako pre hercov Oscar v Amerike.

O živote a politike

Cítia sa byť Rómovia z južného Slovenska viac Maďarmi?

Sú to Rómovia, ktorí sa museli prispôbiť. Ak by sme išli do Svidníka, nájdeme Rómov, ktorí hovoria rusínsky. Tiež sa prispôbili podmienkam,

Pal o bašaviben Hin tumen sar kiralís varesave vísadi?

Našunav man buter, sar hocisavo aver Rom. Pro agor somas amateris, no aňi akana pes našunav sar profesionális. Som rendešno Rom. The te man ligenava sar bari popovo čercheň, furt man šunava sar Rom. No hin oda paťiv, te hel kiralís vašoda, so kerav. Nakamav, hoj avka man te vičinen. Te koruňinel pro Slovačiko šaj the me. No ada berš mek oda avka na hela. Aver berš, paš o Maškarthemutno dives le

O romane lavutara sle zathode čirla ke šľachta maškar e romaňi komunita. Šajel oda but manuša nadžanen, no imar buter sar berš amen hin „šľachta“ the pro Slovačiko – hin oda nekhbareder paťiv, savi šaj chudel o romano lavutaris. U avka hin amen na ča kiralkiňa Monika Rigó, ale the romane gilengero kiralís. Peskeri koruna leske hin thodo khere andro šifonos, u lela la akor, sa ov koruňinela avre kiralen. Hin oda leskero suno.

Bašavel 13 beršendar, pro kontos les hin 12 albumi, dokerel dešutrinto u andro aprilis bi malinelas te del avri DVD pre savo kerlas la Bangó Margit. Paradoxsne nekhbareder dochudlípene dochudla andro Ungriko. Paš peskeri artikaňi karijera kerel buter: sakoberš organizinel festival, del dochudlípene Romaňi ruža, butakere dikhlípene le sikhľardengere andal o bazutne sikhľarde, vaj ňilajutne tabora prekal o čhave andal o Slovačiko, Ungriko, Rumuňiko the Ukrajina. The te hin les dochudlípene u hino prindžardo kamel te ačhel rendešne Romeske. Kiralís romane gilengero pro Slovačiko Jan Rigo.

romengero koruňinava nekhfederes lavutaris, nekhfedera gilutňa, gilutnes...

Phenen mange pal tumaro bašaviben...

Miro bašaviben avri bariľa, bo sar gilutno gilavav peskere dešutrinberšendar. Chudlom te gilavel pal aver gilutne... Vašoda, hoj bešav paš e Dunajska Streda u odoj dživen ungri, bašavas ungriko bašavien. O dživipen mange pes visarda pal o 19 berš dikhibeňipen. Davas man te dikhel andro slovačike medija, no na sas oda gradi. Chva-

la Devleske, hoj pes arakhľom la kiralkiňaha romane gilengeri Bango Margit. Paš late avľom upre savo bašaviben kamav te kerel.

Vaš o album Mulatinav, bo man mištes šunav (Mulatok, mert jól érzem magam (EMI)), savo avri diňan khetane la Bango Margit, andro Ungriko Chudľan baro dochudlípene Fonografos. Sar tumen šunenas?

Sas man mišimen šundľipen. Bo miro kher hin pro Slovačiko. But pes zathod-om andro kada dochudlo albumos. Hino

aver sa ola, save oj avri diňa. Ale bijal kadil gilutňi mange kerdom baro nav. Lile man maškar peste profesionálne romane aktora – Body Gusty, Várady Roma Cafe, Notár Mery, LL Junior... savore, save hine andro ungriko čercheňa.

Del pes te phenel, hoj san andro Ungriko buter sprindžardo sar pro Slovačiko?

Naphendomas bi kada. O manuša peske gondollinen, hoj sar mange vičine-na u kamenas bi man te vičinel pro dikhlípene, hoj lav bare love. Oda nane avka.

Pal o tradicii the kultura Del but o amaro them pre amari kultura?

Na. Hin lacho te likerel peršo berš o festivalos bare lovenca u prindžarde 15 beršengere projekti na? Vareko džanel te kerel vaš o 80 ezera (koruni) 15 berš festival, vareko kerel peršo berš vaš o šel ezera.

Savi hin e romaňi kultura, našťol?

Kamav te kerel savoro prekal oda, hoj amari romaňi kultura te na našťol. Pro romane festivali pes sikavel jepaš moderno bašavoben, moderne Khelbena, ale na ola romane. Prekal o amaterske grupi hin pharo te dochudel pes upre. Jekhvar beršeste bi pes maline-nas o romane tabora the o grupi te sikavel. Vašoda kempel te del šanca ne-ve manušenge. Prekal ma oda hin paťiv, te pro miro dikhlípene aven te khelel o manušo pro podijum.

Hin but subora, but grupi. Prin-džaren romano aktoripen?

Pal o romano aktoripen pes kampil te belľinel u te likerel la. Andro jekhetaniňiben Jekhetane dromeha la romaňa kulturaha keras Žitnoostrovsko romano festivalos. Furt vičnav amaterike grupi, ale hin odoj the jekh profesionális. Vašoda o amaterske

subora šaj vareso sikhľon le profesionaleldar.

Kada jekhetaniňiben imar berša del paťiv le manušen pal o politicko, kulturno the jekhetano dživipen le romengero pro Slovačiko. Andro aprilis imar eftavar diňan paťiv Ramaňa ružaha le manušen save prikeren le romengero dživipen. Lacho gondolatos...

Ko Roma hin rendešno, hoj lače veci nachuden paťiv. Vašoda pes dothodam, hoj dahi paťiv le romen, save peske zasogalinen. Le manušen, save kerde but prekal o Roma. Hin but manuša, pal save nadžanas u keren but prekal o Roma. Manuša, savenge kampil te phenel – palikerav. U oda len šaj ispidel dureder. E Romaňi ruža šajel jekhvar prekal o Roma oda hela ajso, sar prekal o aktora o Oscar andre Amerika.

**Pal o dživipen the pal e politika
Šunen pes o Roma pal o južno Slovačiko buter ungrika?**

Hine oda Roma, save pes mušinde te likerel. Te bi gelamas andro Svidňikos, arakhaha Rommen, save vakeren rusiňika. The jon pes zabešle. Sar akana phirav

v ktorých žijú. Keď teraz chodím po južnom Slovensku a stretávam sa s Rómami, hovoria mi, že je dobré, keď spievam po rómsky. Je veľmi veľká chyba, že my Rómovia sa medzi sebou obviňujeme. Aj ja som sa už stretol s tým, že ma označili za maďarského Cigána. Nie je to pravda. Výhodu mám len v tom, že viem o jeden jazyk viac. Je to aj o maďarských školách, kde chodí veľmi veľa rómskych detí. Pri najbližšom sčítaní ľudu bude dôležité apelovať na Rómov, aby sa hlásili k svojej národnosti. Treba ich presvedčiť, že nie je trestné a nie je ani chybou prihlásiť sa k rómskej národnosti.

Na Slovensku sa hovorí o internátnych školách...

Na túto tému sú odborníci. No, tiež som rodičom. Keby ma niekto presviedčal, že v nedeľu večer bude musieť moje dieťa odísť na internát a uvidím ho až v piatok, tak je to vždy zásah do rodiny. No na druhej strane, deti budú mať možnosť získať vzdelanie. V niektorých častiach Slovenska by tento model mohol byť potrebný. Stojá tu proti sebe dve zásadné veci. Je tu právo rodiča, ktorý sa rozhodne o tom, či dá dieťa do internátnej školy, no je tu aj právo dieťaťa na vzdelanie.

Ako vnímate postavenie Rómov v spoločnosti?

Možno že pred desiatimi rokmi som postavenie Rómov nevnímal tak, ako ho vnímam teraz. Postavenie je katastrofálne, situácia sa zhoršila. Apeloval by som preto na našich takzvaných rómskych politikov, aby niečo robili, pretože ja sa do politiky nechcem miešať a ani nebudem. Bojím sa to povedať, no keď sa stretneme o päť rokov, možno že sa budeme báť rozprávať o tom, že sme Rómovia.

Narážate na vzrastajúci extrémizmus?

Podľa mňa sú to skôr politické machinácie. Ide o politický kapitál. Najprv je tu skupina Maďarov, kde sa dá politicky vyťažiť a potom sú to Rómovia. Maďari sa však dokážu brániť, no Rómovia nie. Bohužiaľ, máme takých reprezentantov, že sa dajú kupiť. Sú nejednotní. Preto by som povedal, že horší a nebezpečnejší je rasizmus a extrémizmus medzi samotnými Rómami. My, Rómovia, si nevieme uvedomiť, že keď je niekto múdrejší a má možnosť niečo presadiť, mali by sme ho nechať, nech pracuje. To isté som zažil v Zlatých Klasoch. Môj otec kandidoval za starostu obce. Neuspel len preto, že Rómovia boli presvedčení, že nie je možné, aby Róm viedol obec. Musíme preto Rómov presvedčať.

Ako ich presvedčiť?

Človek, ak už niečo v živote dosiahol, musí stále zostať na zemi a nie letať v oblakoch. A práve toto je veľká chyba našich rómskych reprezentantov. Myslia si, že keď si podajú ruku s veľkým politikom, že im patrí celý svet. Nech nezabudnú, odkiaľ prišli, kde sa narodili a kto je ich matka. Ich matka je Rómka. Toto je veľmi dôležité, aby si to Rómovia uvedomili. Prajem si, aby sme mali zastúpenie Rómov na rôznych postoch, no nemali by zabúdať na to, odkiaľ prišli. To Rómom presvedčí.

Máte teda nejakých lídrov?

Nemáme. Tak to nefunguje. Dôležité je zjednotiť sa. Nezakladajme desať politických strán, ale založme jednu. Urobme celoslovenský kongres, kde budú zastúpení maďarsky hovoriaci Rómovia, ale aj Rómovia od ukrajinských hraníc. Ťahajme za jeden povraz.

Roman Čonka

♦ Ján Rigo – kráľ cigánskych piesní. Foto: TASR

pal o južno Slovačiko u arakhav man le romenca, phenen mange, hoj hin lacho te gilavav romanes. Hin namištes, kaj amen o Roma jekh pre aver džas. The me man imar arakhlom oleha, hoj pre mande phende ungriko Rom. Nane oda čačo. Feder oda hin čak andre oda, hoj džanav mek jekh čhib. Džal oda the pal o ungrike sikhlarde, kaj phiren but romane čhave. Paš o nipengero gendipen hela igen baro. Kampel pes te visare ko Roma, kaj te hazden o vast kije peskeri nacija. Kampel len te prevakerel, hoj nane oda bibacht te hlasinel pes ke peskeri nacija.

Pro Slovačiko pes vakerel pal o internatne sikhlarde...

Pro kada vakeriben hin odbor-rika. No the me som dad. Te bi man vareko Prevakerlas, hoj kurke ratí miro čhavoro mušinel te džal pro internatos u dikhava les čak paraštuvine, ta furt oda hin averipen andre famelija. Pre aver sera, o čhave šaj aven sikhlarde. Andre varesave Slovačike agora bi kada modellis kampelas. Ačhen kadaj anglal peste duj bare veci. Hin adaj le dadengero-dajengero hakaj, save phenla, či dela peskore čhavores pro

internatos, no hin the le čhavoreskero hakaj, saves hin hakaj pes te sikhavel.

Sar ačhen pal tumero o Roma andro jekhetaniiben?

Šajel anglo deš berš nadikhavas pro Roma avka, sar akana. Igen namištes ačhen, hin ad omeg gorededer. Visardomas bi pes pro romane politika, kaj vareso te keren, bo me man andre politika nakamav te mišinel u aňi man namišinava. Darav oda te phenel, no sar pes arakhaha pal o 5 berš, šajel daraha te vakerel, hoj sam Roma.

Gondolinen pro ekstremizmus?

Pal miro oda hin politicke machinacije. Džal pal o politicko kapitalis. Peršo adaj hin ungriko grupa, kaj šaj but lendar policko te cirdel u palis adaj hine o Roma. O Ungri pal peskte bajinen, no o Roma na. Hin amen the aise reprezenťi, save pes den te cinel. Nane jekhetane. Vašoda bi phendomas, hoj gorededer hin o rasizmus the ekstremizmus maškar o korkore Roma. Amen o Roma nadžanas te avel upre, hoj te hin vareko godaveder, ušaj pes presikavel, malinahs bi les te mukel kaj te kerel buti. Kada zadžidilom andro Žlate Klasi.

Miro dad kandidinlas sar šerutno andro gav. Nachudla dochudlipen čak vašoda, hoj o Roma gondolinenas, hoj Rom našťik ligenel o gav. Mušinas vašoda le romen te prevakerel.

Sar len te prevakerel?

Manuš, sar imar vareso dosikhada andro dživipen, mušinel furt te ačhel pre phuv u na te hurňajol. U ada hin nalačhipen amare romane reprezentantendar. Gondolinen peske, hoj te peske poden o vast le bare politikhoha, hoj cali luma hin lengeri. Te na bisteren khatar avle, kaj ulile u ko hin lengeri daj. Lengeri daj hin Romaňi. Kada hin igen baro, hoj o Roma pre kada te aven. Me kamav, hoj te hen o Roma pro savore thana, no namalinenas bi te bisterel khatar avle. Oda le romen prevakerla.

Hin amen varesave lidri?

Nane amen. Avka oda hin. Nekhbareder hin kaj te avas khetane. Naštovas deš politicke sera, ale zathovas jekh. Keras caloslovačiko kongresos, kaj hena ungrika vakeribnaskere Roma, ale Roma the pal o ukrajinske hranice. Čirdas pal jekh šelo.

Preklad Inga Lukáčová

MAĎARSKO: Jednu z prestížnych cien Fonografu si odniesla M. Bangó

♦ Ján Rigo spolupracuje s Margit Bangó už dlhšiu dobu. Foto: archív J. Rigo

Hlavnú cenu vo svojej kategórii v rámci prestížnej ceny hudobnej súťaže Fonograf 2010 za najlepšiu domáci album populárnej hudby získala Margit Bangó, označovaná aj ako kráľovná cigánskych piesní. Cenu za album Mulatok, mert jó! érzem magam (EMI) Zabávam sa, lebo sa dobre cítim si prevzala 10. februára 2010 v Budapešti spolu so svojou kapelou, ktorá sa podieľala na príprave albumu.

Margit Bangó pôsobí na hudobnej scéne už viac ako 40 rokov, pričom počas odovzdávania ceny uviedla: „Som vďačná za to, že som sa mohla narodiť v Maďarsku, kde talenty uznávajú bez ohľadu na pôvod a pohlavie.“

„Takéto ocenenie je pre autora príjemným šokom. Za 22 rokov sa mi podarilo urobiť kus práce a považujem to za ocenenie mojej dlhoročnej práce,“ uviedol pre RNE spevák a hudobník Ján Rigo, ktorý spolupracoval na príprave víťazného albumu. „Na albume mám dve svoje skladby, k ostatným som robil vokály a hudbu,“ dodal.

Ján Rigo spolupracuje s Margit Bangó už dlhšiu dobu, v Šamoríne ho v roku 2009 korunovala za kráľu cigánskych piesní na Slovensku. Predtým tiež spolupracovala aj s Monikou Rigóovou, ktorú menovala za kráľovnú cigánskych piesní na Slovensku.

(r)

KARI: Than prejkalo romano lekhaviben / Tvorivá dielňa rómskych spisovateľov

Stmelíť tím ľudí, ktorí majú písanie v srdci a v prstoch a vytvoriť „ďalšiu generáciu“ aktívnych spisovateľov, ako aj vytvoriť využiteľný nástroj pre prácu s rómčinou ako materinským jazykom v podobe tzv. zbierky autorov tam, kde sa pracuje s mládežou, bolo cieľom pilotného projektu Than prejkalo romano lekhaviben (Tvorivá dielňa rómskych spisovateľov), ktorý realizovala Krajská asociácia rómskych iniciatív – KARI so sídlom v Banskej Bystrici.

Ako RNE informovala štatutárna zástupkyňa asociácie Nataša Slobodníková, Klub rómskych spisovateľov tvorí 11 autorov z celého Slovenska, ktorí sa väčšinou poznajú už niekoľko rokov a spája ich ako priateľstvo, tak i pracovné skúsenosti v rôznych projektoch: „Sú medzi nimi ľudia od novín, ale aj asistenti učiteľov, asistenti terénnej sociálnej práce, a čo je podstatné, sú to všetci rómski aktivisti.“ V rámci školení – teda pracovných dielní sa realizovali aj prezentácie, čítanie diel známych spomínaných autorov (napr.: „Spomienkový večer pani Lackovej“), robili sa preklady diel do rómskeho jazyka, grafická úprava, ilustrácie...

Zbierka, ktorú vydali, je určená školám, komunitným centrá, občianskym združeniam – všade tam, kde sa pracuje s mládežou. Čitatelia v nej nájdu poéziu, prózu, biografické diela. Prostredníctvom webovej stránky si môžu všetci diela prečítať. K dispozícii je aj na www-stránke Klubu rómskych spisovateľov: <http://www.skolakom.sk/klub/index.html>.

(r)

Divé maky rozdávali lízanky

♦ Divé Maky pomáhajú rozkvitnúť talenovaným deťom. Foto: R. Čonka

Lízanky, odznaky i informačné letáky s logom Divých makov zaplnili košícké nákupné centrum OC Optima. Práve týmito darčekom a sériou krátkych divadelných predstavení odštartovali deti z Divých makov kampani na získanie 2 percent z daní, ktoré by pomohli talentovaným rómskym deťom. „Takouto netradičnou formou sme sa rozhodli ísť medzi ľudí, aby podporili dobrú myšlienku,“ uviedla pre RNE Anna Podlesná.

V mini divadelných predstaveniach sa deti predvedú v hre Statky zmätky, či v modernom prevedení známej rozprávky Červená čiapočka. „Divadelníci z prešovského regiónu boli do programu Divé maky zaradení v školskom roku 2009/2010. Už v lete sa zúčastnili na 3. ročníku Letnej akadémie, kde sa im venovali divadelná režisérka Naďa Uherová a herec Fero Balogh,“ povedala Katarína Kovačková, programová riaditeľka OZ Divé maky.

Program Divé maky je o životnej šanci pre nadané rómske deti. Deti do programu vyberá odborná komisia formou talentových skúšok. Do programu sú zaradené na začiatku školského roka. Každé dieťa má prideleného svojho regionálneho tútora, ktorý s ním a jeho rodinou pravidelne komunikuje. Zároveň informuje administrátora programu o pokroku a rozvoji talentu každého dieťaťa. V súčasnosti na programe spolupracuje 13 regionálnych tútorov. Profily detí zaradených do programu Divé maky sú na internetovej stránke www.divemaky.sk.

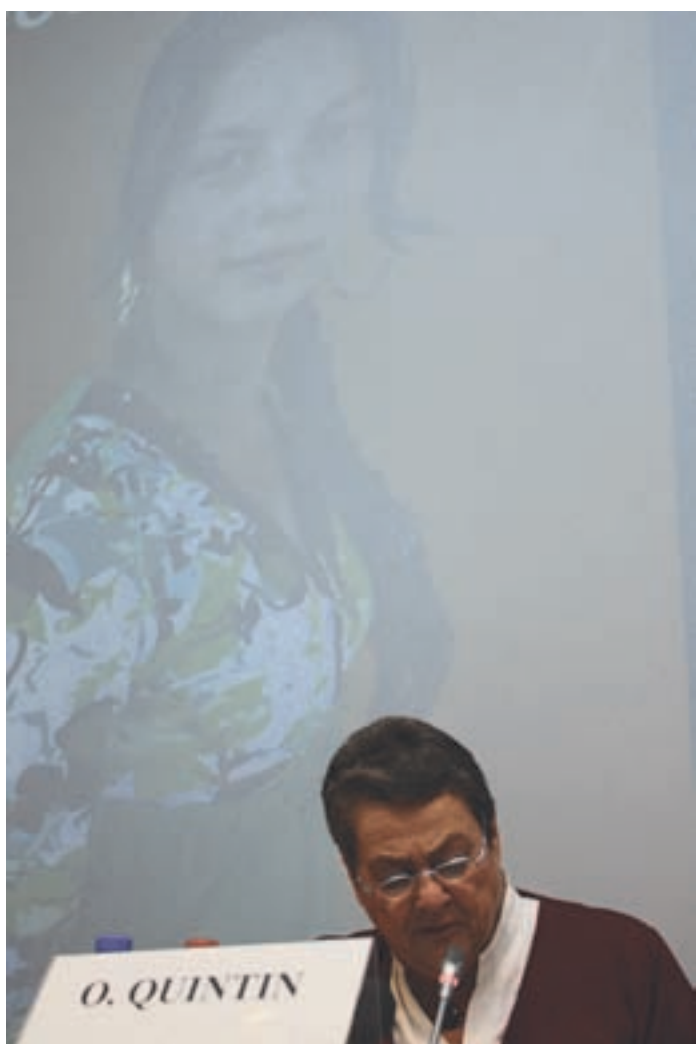
(r)

RNL Z BRUSELU: Konferencia Projekty Európskej únie v prospech rómskej komunity (10. – 11. 3. 2010)

Vzdelávanie, kultúra, mladí, participácia, to boli hlavné témy dvojdnovej medzinárodnej konferencie Projekty Európskej únie v prospech rómskej komunity, ktorá bola 10 a 11. marca v Bruseli. Takmer 400 delegátov (od koordinátorov, cez realizátorov až po účastníkov projektov na všetkých úrovniach) z celej Európy sa zapojilo do diskusií o konkrétnych projektoch a programoch Európskej únie týkajúcich sa rómskej menšiny a do prezentácie úspešných projektov a zdieľania skúseností v rámci jednotlivých štátov Európskej únie.

V úvode vystúpila Odile Quintin, riaditeľka oblasti vzdelávania a kultúry Európskej komisie, profesor I. F. Hancock z University of Texas (Austin, USA) a v moderovanej diskusii Bernard Rorke (Inštitút otvorenej spoločnosti – OSI), Andrzej Mirga (poradca pre otázky Rómov a Sintov, Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe – OSCE-ODIHR), Ivan Ivanov (ERIO) a Katarína Matherňová, zástupkyňa generálneho riaditeľa Generálneho riaditeľstva EK pre regionálnu politiku (DG REGIO). Potom sa účastníci rozdelili do štyroch skupín, aby zdieľali svoje skúsenosti na workshopoch a závery prezentovali pri záverečnom okrúhlom stole. Počas konferencie jej účastníci mali možnosť zblíadiť aj prezentácie najúspešnejších projektov v infostánkoch a výstavu fotografií fotografky a spisovateľky Zsuzsanny Ardó.

Text a foto: Roman Čonka

♦ Celosvetová kríza ešte viac prehĺbila ťažkosti Rómov v rôznych oblastiach, potrebné je ich začlenenie. Ak sa chceme z dostať z krízy, začlenenie všetkých Rómov sa zdá byť realitou, uviedla v úvode konferencie Odile Quintin, riaditeľka oblasti vzdelávania a kultúry Európskej komisie. „Kto by sa dnes odvážil ponechať 10-miliónovú rómsku komunitu pred dverami spoločnosti?“ opýtala sa Odile Quintin.

♦ „Európska únia nerozhoduje o použití peňazí, o tom sa rozhoduje na Slovensku,“ hovorí Katarína Matherňová (vpravo), zástupkyňa generálneho riaditeľa Generálneho riaditeľstva EK pre regionálnu politiku (DG REGIO), ktorá na jeseň 2009 zorganizovala návštevu európskych delegátov v rómskych osadách na východnom Slovensku, aby videli, o akých problémoch – ekonomických, sociálnych, edukačných, integračných – sa hovorí v súvislosti s „rómskym problémom“. Na otázku, či niečo môže takáto konferencia priniesť do praxe, odpovedala: „Ak na takejto konferencii sedia ľudia, ktorí môžu veci ovplyvniť, tak to môže priniesť veľa. Nevie, nakoľko je to pravdou na tejto konferencii. Podľa mojich skúseností je situácia v každej osade diametrálne odlišná. Ak sú v obci motivovaní ľudia – starosta a riaditeľ školy, dostávajú sa aj výsledky.“ Vľavo Lubomíra Slušná, prezidentka Asociácie pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu.

♦ Podľa Andrzeja Mirgu (vpravo), poradcu pre otázky Rómov a Sintov (Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe) ešte stále stojíme pred rovnakými výzvami a problémami ako v minulosti. „Môžeme mať dobré nástroje, politiky, opatrenia, no problém neriešenia spočíva hlavne vo vôli.“ Rómovia podľa jeho slov dospeli do stavu, kedy za svoju zú situáciu hľadajú vinníka. „Rómovia nemôžu zohrávať úlohu obeť, musíme v nich (v Rómoch) pestovať snahu, aby sami začali riešiť svoj problém. Už 30 rokov prešlapujeme na mieste, no ešte stále nevidíme výsledky,“ dodal.

♦ Vzdelanie ako kľúčový faktor zlepšenia situácie Rómov považuje za dôležité aj profesor I. F. Hancock (na fotografii vpravo) z University of Texas (Austin, USA): „Vzdelanie je posunom k slobode. Musíme z toho urobiť najväčšiu prioritu. Pretože aj ďalšie oblasti – bývanie, sociálne odkázanie sa dá vyriešiť práve vzdelaním.“ Ako uviedol, situáciu Rómov považuje za dramatickú. „Dnes, počas tejto konferencie je nutné o tom hovoriť. Aj keď dnes neprinesieme žiadne závery, treba hľadať nové cesty riešenia rómskych problémov,“ zdôraznil. Profesor Hancock je jedným z prvých odborníkov rómskeho jazyka, jeho najväčším úspechom je zaradenie rómskeho jazyka ako univerzitného predmetu na University of Texas. Rómovia sú podľa jeho slov najchudobnejší, žijú najkratšie a sú segregovaní. Podľa neho sa prijalo mnoho opatrení, no výsledky nie sú zatiaľ viditeľné. Dodal: „sme v polovici dekády začleňovania rómskej populácie, no výsledky nám ukazujú, že sme v riešení nepokročili. Ani 40 rokov komunizmu nevyriešilo rómsky problém. V tom čase získali Rómovia sociálnu identitu, no nie etnickú. Tá bola potláčaná. Nechceme, aby nás majorita mala rada, chceme, aby nás začali rešpektovať.“

♦ Účastníci zo SR, vrchný rad zľava: Ján Hero, riaditeľ Súkromného gymnázia v Kremnici, Anna Jurgovianová, riaditeľka Súkromnej strednej školy v Kežmarku, Ladislav Babuščák, Asociácia terénnych sociálnych pracovníkov o. z., Ľudovít Gunár, podnikateľ, Mgr. Ján Mika, OO PZ Jasov, policajt – referent špecialista so zameraním na Rómsku komunitu, Július Pecha, terénny sociálny pracovník v obci Kecerovce, Andrej Ferenc, asistent učiteľa, Bardejov, Marcel Šaňa, strojník, U. S. Steel Košice. Druhý rad: Eva Končoková, Nadácia Škola dokorá, Mária Pigulová, Spojená škola Chminianske, IPCR Michalovce, Adrián Berký, OZ Komunitného centra menšín vo Veľkom Krtíši, Lýdia Šuchová, Úrad vlády SR, Elena Buksová, Úradu splnomocnenca vlády SR. Prvý rad: Zita Gazsová, terénna sociálna pracovníčka, Barca, Janette Maziniová, IUVENTA, Bratislava, Nataša Slobodníková, KARI, B. Bystrica, Eva Demeová, Centrum sociálnej pomoci mladým, Lučenec, Monika Horváthová, Detský domov „Lienka“, Veľké Kapušany.

Rómsky nový list - nezávislé kultúrno-spoločenské noviny Rómov na Slovensku od roku 1993 do augusta 2008 viedla Daniela Hívešová-Šilanová, ktorá sa rozhodujúcou mierou pričinila o ich udržanie a rozvoj. Vydavateľ: Združenie JEKHE-TANE-SPOLU, sídlo združenia a redakcie: Jarková 4, 080 01 Prešov, ☎ 051/7725283, ☎ a fax: 051/7733439, e-mail: redakcia@rnl.sk, www.rnl.sk Šéfredaktor: R. Čonka. Jazyková korektorka: N. Sallaiová, Redakcia Prešov: Jozef Ferenc, Roman Čonka (r_conka@rnl.sk), Daniela Obšasníková. Spolupracovníci redakcie: Bratislava: Stella Hanzelová, Zuzana Kumanová (☎ 0905/496 563), Detva: Braňo Oláh (☎ 0948/503 907, lbrano1@azet.sk), Hnúšťa / Rimavská Sobota: Marika Demeová (☎ 0915/651 181), Rožňava/Nitra: Jurina Rusnáková (jurina.rusnakova@email.cz).

Preklady do rómskeho jazyka: Inga Lukáčová. Sadzba: DOT Prešov. Tlač: Rotaprint Košice. Náklad: 12.200 ks. Evidenčné číslo 375/08.

Objednávky novín prijíma redakcia. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. Redakcia si vyhradzuje právo krátenia, jazykovej a štylistickej úpravy príspevkov čitateľov.

♦ Uverejnené názory sa nemusia zhodovať so stanoviskom redakcie ♦ Realizované s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR – program Kultúra národnostných menšín 2010 ♦